

**UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

BARBARA MARGON

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA
Študijski program: SOCIALNA PEDAGOGIKA

Stališča staršev in vzgojiteljev o vzgoji otrok
DIPLOMSKO DELO

Mentorica:
doc. dr. Olga Poljšak Škraban

Kandidatka:
Barbara Margon

Somentorica:
dr. Simona Prosen

Ljubljana, september, 2016

POVZETEK

V svojem diplomskem delu najprej opredelim vzgojo, pogled na vzgojo v preteklosti in danes, kako je vzgoja definirana preko različnih vzgojnih stilov. Opredelila sem različne dejavnike, ki imajo pomembno vlogo pri vzgoji otrok: družino, vrtec, ter medosebne odnose in medosebno komunikacijo.

V empiričnem delu sem vsa pridobljena teoretična spoznanja povezala s praktičnimi izkušnjami štirih staršev in dveh vzgojiteljic, s katerimi sem izpeljala intervjuje. V diplomskem delu sem raziskovala, katerih oblik oziroma stilov vzgoje se poslužujejo starši in katerih vzgojitelji, ali se v svojih stališčih o vzgoji razlikujejo in kaj na to vpliva, od kod črpajo informacije o vzgoji otrok in kakšne so njihove potrebe po izobraževanjih, kako vidijo vzgojo sedaj in nekoč ter s kakšnimi težavami se pri vzgoji srečujejo. Glede na to, da je bila vzgoja nekoč avtoritarna, kar so intervjuvanci potrdili z opisom vzgoje njihovih staršev, sedaj pri njih prevladuje predvsem avtoritativni oziroma demokratični stil vzgoje. Pri vzgoji otroka jim je zelo pomembno postavljanje meja in doslednost pri tem. Večinoma uspešno gradijo na medosebnih odnosih, tako v družini kot v vrtcu in se pri tem sklicujejo na pomembnost komunikacije pri vzgoji. Pri stilih in stališčih o vzgoji so matere in očetje kar enotni in želijo otroka vzgojiti v samostojno in odgovorno osebo. Želela sem izvedeti tudi kje prihaja do težav pri vzgoji otroka. Starši se pri vzgoji otroka soočajo z občutki krivde, če otroka kaznujejo, ena vzgojiteljica pa je otroke v vrtcu označila kot razvajene. Analiza intervjujev je pokazala, da se pri virih informacij o vzgoji otrok zanašajo predvsem na svoje občutke, posebno očeta. Materi izražata tudi potrebo po nasvetu drugih, njim bližnjih oseb, ena mama se poslužuje tudi strokovnih nasvetov (komunikacijske delavnice, strokovni članki), vzgojiteljici pa se pri vzgoji otrok opirata - poleg občutkov in različnih strokovnih člankov - na uradni dokument Kurikulum za vrtce in nasvete strokovnih sodelavk, s katerimi sodelujeta v vrtcu. O željah po izobraževanjih o vzgoji večinoma ne poročajo.

Izkazalo se je, da je vzgoja otrok občutljiva tema in da so starši in vzgojitelji pri nekaterih vprašanjih o vzgoji otrok, podajali socialno sprejemljivejše odgovore.

KLJUČNE BESEDE: vzgoja, vzgojni stili, družina, vrtec, medosebni odnosi, komunikacija

ABSTRACT

In diploma thesis I define education, views on upbringing in the past and present and how education is defined by different educational styles. We defined various factors which play an important role in upbringing children: family, kindergarten, interpersonal relationships and interpersonal communication.

In the empirical part I integrated all obtained theoretical knowledge with practical experience of four parents and two kindergarten teachers with whom I carried out interviews. In this diploma thesis I researched which forms and styles of upbringing these parents and kindergarten teachers use, have they got different views on upbringing and what causes these differences, where they acquire information about the upbringing of children, what are their needs for education, how they view upbringing in the present and in the past and what are the challenges they encounter in upbringing of children. Among the interviewees the prevalence is either an authoritative or a democratic parenting style. In raising a child they give an important role to setting limits and being consequent about them. The most successful approach is building on interpersonal relationships, both in the family and in kindergarten, while referring to the importance of communication during the process of upbringing. In parenting styles and views about raising a child mothers and fathers are unified in wanting the child to grow up into an independent and responsible person. I also wanted to know where the difficulties in raising a child lie. The parents are faced with feelings of guilt if they punish a child and one kindergarten teacher labelled the children as spoiled. The analysis of the interviews showed that the source of information on the upbringing of children for parents and kindergarten teachers mainly consists of their own feelings; this is especially true for the fathers. The mothers express the need for advice from others, mainly from their loved ones. One of the mothers also uses expert advice (communication workshops and expert articles). Kindergarten teachers rely in addition to their feelings and various scientific articles on the official document called "Curriculum for kindergartens" and advice from work colleagues with whom they cooperate in kindergartens. The need for additional education on upbringing is generally not reported amongst the interviewees.

It turns out that the upbringing of children is a sensitive issue and therefore parents and teachers gave socially more acceptable answers on some questions about the upbringing of children.

KEYWORDS: upbringing, styles of upbringing, family, kindergarten, interpersonal relationships, communication

KAZALO VSEBINE

I. UVOD.....	1
II. TEORETIČNI UVOD	2
1. VZGOJA	2
1.1. OPREDELITEV VZGOJE.....	2
1.2. VZGOJA V PRETEKLOSTI IN DANES	3
1.2.1. Trendi sodobne vzgoje	3
1.2.2. Starševska avtoriteta.....	4
1.2.3. Postavljanje meja in doslednost pri tem.....	5
1.3. VZGOJNI STILI	6
1.3.1. Represivni, avtorski ali avtoritarni vzgojni stil	8
1.3.2. Permisivni vzgojni stil ali laissez-faire	9
1.3.3. Demokratičen, interakcijski ali avtoritativni vzgojni stil	10
2. MEDOSEBNI ODNOSI KOT DEJAVNIK VZGOJE	12
2.1. OPREDELITEV MEDOSEBNIH ODNOSOV	12
2.2. VRSTE MEDOSEBNIH ODNOSOV	12
3. MEDOSEBNA KOMUNIKACIJA KOT DEJAVNIK VZGOJE	13
3.1. OPREDELITEV MEDOSEBNE KOMUNIKACIJE	13
4. DRUŽINA KOT POMEMBEN DEJAVNIK VZGOJE.....	15
4.1. OPREDELITEV DRUŽINE	15
4.2. VLOGA MAME IN OČETA V DRUŽINI.....	18
5. VRTEC KOT POMEMBEN DEJAVNIK PRI VZGOJI OTROK.....	20
5.1. VRTEC KOT INSTITUCIJA IN NJEGOVA NAČELA, CILJI IN NALOGE.....	20
5.2. VZGOJITELJ V VRTCU.....	23
III. EMPIRIČNI DEL.....	24
1. OPREDELITEV PROBLEMA	24
2. CILJI.....	24
3. RAZISKOVALNA VPRAŠANJA.....	25
4. RAZISKOVALNA METODA.....	25
4.1. VZOREC	25
4.2. PRIPOMOČEK	26
4.3. POSTOPEK ZBIRANJA PODATKOV	26
5. REZULTATI ANALIZE INTERVJUJEV.....	27

5.1. DRUŽINA/VRTČEVSKA SKUPINA	27
5.2. KOMUNIKACIJA	31
5.3. ELEMENTI VZGOJE.....	33
5.4. VIRI INFORMACIJ O VZGOJI OTROK	37
5.5. VZGOJA V PRETEKLOSTI IN DANES	39
6. ODGOVORNA RAZISKOVALNA VPRAŠANJA.....	42
IV. ZAKLJUČEK.....	48
V. LITERATURA	50
VI. PRILOGE	1

I. UVOD

Vsi, ki imamo otroke ali smo prisotni v njihovi bližini, se posredno ali pa neposredno ukvarjamo z vzgojo. Pogovor o vzgoji je postal nekaj vsakdanjega v življenju.

Na otroke, ki jih vzgajamo, ne vplivamo samo vzgojitelji s svojo načrtovano, sistematično, strokovno dejavnostjo, ampak v prvi vrsti tudi starši. Mnogo je nenačrtnega, nesistematičnega, nestrokovnega vzgojnega dela, saj smo pri vzgoji pogosto v delovanju nepremišljeni. In vse to postane tudi sestavina vzgoje (Žerovnik, 1996).

Po mnenju številnih domačih in tujih avtorjev so otroci, zaradi spremenjenih družbenih in zato posledično tudi družinskih in vrtčevskih razmer ter uveljavljanji permisivne vzgoje, postali vedno bolj problematični in težko obvladljivi (Žorž, 2006). Otroci s tem, ko preverjajo svoja stališča, ravnanja, skušajo najti možnosti, ki bodo zanje najboljše, zato je v vzgoji potrebna oziroma nujna tudi prava mera avtoritete. Za to naj bi poskrbeli starši in vzgojitelji in mu s pravo mero avtoritete predstavili potrebne vzorce in ideale, s katerimi se bo lahko poistovetil.

Danes prevladuje stališče o vzgoji, da je treba otroka spodbujati k neodvisnosti in postavljati razumne in jasne meje in ga s tem poučiti, da imajo vsa dejanja tudi določene posledice (Peček Čuk in Lesar, 2009). Cilj vsakega starša in vzgojitelja je samostojen otrok, to pa po mnenju večine avtorjev (npr. Bluestein, 1998; Peček Čuk in Lesar, 2009; Zalokar Divjak, 2000, itd.) dosežemo le z ljubeznijo in postavljanjem jasnih mej.

Sama sem mama in pogosto sem v stiku tudi z drugimi otroki in se velikokrat soočam z vprašanji o vzgoji otrok, zato se empirični del mojega diplomskega dela z naslovom *Stališča staršev in vzgojiteljev o vzgoji otrok* nanaša na raziskavo o tem, kakšno je stališče staršev in vzgojiteljev o vzgoji otrok, kako se odzovejo v različnih situacijah pri vzgoji, njihov pogled na vzgojo otrok, na kakšen način pridejo do izoblikovanih stališč o vzgoji in kakšne stile vzgoje dejansko uporabljajo pri vzgoji otrok.

II. TEORETIČNI UVOD

1. VZGOJA

1.1. OPREDELITEV VZGOJE

Vzgoja je proces, ki se v človekovem življenju zaključi šele s smrtjo. Gre za prilagajanje lastnega vedenja socialnemu okolju, ki poteka na zavedni in nezavedni ravni. Vzgajani smo zato vsi in vsi tudi vzgajamo – če to hočemo ali ne (Žorž, 2010). Vendar pa M. Peček Čuk in I. Lesar (2009) pravita, da je poznavanje teorije bistveno za obvladovanje prakse, čeprav se teorije nikoli ne da neposredno vpeljati v prakso.

Vzgoja je področje, ki nam je domače in o njej veliko vemo, a vseeno se nam velikokrat porodi cel kup vprašanj, na katera si včasih ne znamo preprosto odgovoriti. »Vedno, ko razmišljamo o vprašanjih o vzgoji, je jasno, da ne moremo dobiti nekih receptov za vzgojo, toda vedno bolj sem prepričana, da odgovori obstajajo« (Zalokar Divjak, 2000, str. 12). Vzgoja pripomore, da se otrok kot kulturno in civilizirano bitje že v prvih obdobjih življenja nauči glavnih spoznanj in izkušenj vseh prejšnjih rodov in nato gradi naprej na njih (Ramovš, 1990).

Iz številnih izredno različnih stališč do vprašanja vzgoje se da dandanes razbrati, da vzgoja ljudi ne poteka po vedno enakih zakonih. Ljudje nabiramo izkušnje in z njihovo pomočjo načrtujemo prihodnost svojih otrok (Meves, 2011). Da bi lahko definirali vzgojo, moramo torej preučiti obstoječe in pretekle sisteme edukacije, jih primerjati med seboj in iz njih izluščiti tiste lastnosti, ki so jim skupne. Zbir lastnosti, ki so jim skupne, pa bo tvoril iskano definicijo (Durkheim, 2014). Vzgoja je proces celostnega oblikovanja osebnosti. Temeljni cilj vzgoje je vzgajanje otroka za primeren način življenja v danem okolju, zato je jedro vzgoje v prvi vrsti socializacija, kjer je poudarek na primernih medčloveških odnosih. Cilj vsake vzgoje je samoeducirana osebnost (Durkheim, 2014). Le samovzgojena oseba torej lahko živi svobodno, kakovostno življenje. Naloga vzgoje ni, da bi popravljali napake stvarjenja in spremenili otroka po svoji podobi ali predstavi, kakšen naj bi ta otrok bil. Naloga vzgoje je le omogočiti, da se otrokove zmogljivosti razvijejo, ga pri odraščanju usmerjati in naučiti prevzeti odgovornost zase in svoje početje (Žorž, 2010).

V otroštvu je potreba po učljivosti zelo močna. Otroci so radovedni, vedoželjni in velikokrat posnemajo nas odrasle in svoje vrstnike, zato je osnovni temelj, na katerem se gradi vsa vzgoja in samovzgoja, doživljajsko sprejemanje novih vsebin v zavest in preko nje v vedenje. S staranjem ta temeljna človekova značilnost upada, zato je toliko bolj pomembno, da zadovoljimo potrebo po učenju z vzgojo že v otroštvu (Kren-Obran, 1995).

Vzgoja v ožjem pomenu besede je načrtno, namerno delovanje oziroma vplivanje na otroke. Vzgoja je vedno tudi interakcija udeležencev vzgojnega procesa, je medsebojno razmerje, komunikacija. To pomeni, da se ob otrocih vzgajamo tudi odrasli. Otrokovu razpoloženje, naravnost sproži v starših ali vzgojiteljih prav določene reakcije oziroma odzive. Te reakcije, ti odzivi pogojujejo zopet določeno odzivanje, ravnanje staršev oziroma vzgojiteljev (in takšna je vsakodnevna spiralna povezanost medsebojnih vplivov) (Žerovnik, 1996).

Pri vzgoji gre vedno za življenje otroka, za njegov uspeh, osebno srečo in sožitveno koristnost (Pediček, 1971). Nemalokrat se nam dozdeva vzgoja zelo preprosto opravilo. Mislimo, da znamo vzgajati že samo zato, ker smo starejši od tistih, ki jih želimo vzgojno oblikovati (Pediček, 1971).

1.2. VZGOJA V PRETEKLOSTI IN DANES

1.2.1. Trendi sodobne vzgoje

Človek v določeni skupnosti neprestano išče nove možnosti za življenje, zato se skozi zgodovinski razvoj načini in oblike vzgoje in izobraževanja neprestano spreminjajo (Pivac, 1995). Nova »poindustrijska« modernizacija celotne družbe vpliva na to, da smo priča pomembnim spremembam tudi pri vzgoji. Prihaja do sprememb, ki v vsakdanjem življenju ljudi sprožajo večjo fleksibilnost in pluralnost v vzgojnih stilih, v oblikovanju medosebnih odnosov, v družinskih vzorcih in v individualnem življenju posameznika. Na novo se vzpostavljajo in definirajo odnosi med posamezniki in skupnostjo. Dogajajo se spremembe, ki v temeljih pretresajo poteke vsakdanjega življenja in utečene strukture življenja (Ule, 1993). Poudariti je treba, da je danes mogoče govoriti o drugačnih pogledih na vzgojo kot v preteklosti. Tradicionalni pogledi na vzgojo se namreč bistveno razlikujejo od sodobnih. A. Židan (2004)

pravi, da je v 21. stoletju vzgoja otrok dinamična, procesna, raznovrstna in nenehno se razvijajoča.

Vzgoja pred 50. leti je v večini temeljila na moralnih standardih in malo na znanju. Danes pa je ravno obratno, pravi Juul (2009). Starši so glede vzgoje v dvomih in se obračajo po nasvete k različnim drugim osebam. Svojim otrokom želijo zagotoviti boljše otroštvo, kot so ga bili deležni sami in zaradi tega pride do nasprotij pri vzgoji. Starši, ki so bili kot otroci preveč kaznovani, svojih otrok ne bodo kaznovali, če niso imeli veliko igrac, bodo svojim otrokom nudili vse (Juul, 2009).

V sodobni družbi je tempo življenja zelo hiter. Velikokrat slišimo, kako staršem primanjkuje časa, saj ga zaradi zasebnega življenja in kariere težko uskladijo. To je pereča težava današnje družbe, ki ga najbolj občutijo otroci, hkrati pa tudi starši, ki zaradi tega doživljajo stisko. Zaradi vse večje spremenljivosti dela, oblik in zaposlitve delovnega časa staršev postaja vprašljiva delitev na delovni čas, čas za oskrbovanje in čas počitka, s tem pa tudi vprašljiva vloga prostega časa in družinskega življenja (Ule, Rener, Mencin Čeplak, Tindar, 2000). Juul (2009) še dodaja, da starši prepogosto delajo na »projektih«, pozabljajo pa na resnične otrokove potrebe. Otroci so zato nezadovoljni, razočarani, itd.

Prosti čas posameznika postaja vse bolj prazen, pasiven, stresi in stiske iz javnega življenja pa se v njem lahko vse manj kompenzirajo z morebitnimi sprostivami, solidarnostno pomočjo in emocionalnimi podporami bližnjih oseb, temveč se zgolj »pometajo pod preprogo« (Ule idr. 2000). »Otrok potrebuje skupen čas, soočenje s starši, in to je prav gotovo več kot pet kvalitetnih minut na dan« (Čačinovič-Vogrinčič, 1998, str. 23).

Ob izginjanju tradicionalnih starševskih vlog in delitev dela izginja tudi privzgojena starševska odgovornost. Otroci takih staršev so dostikrat vzgojno zahtevni, težko vodljivi, iščejo negativno pozornost, saj jim pozitivne primanjkuje. Psihološke potrebe otrok, kot so povezanost, varnost, pripadnost, stabilnost in ljubezen v družini, so pogosto spregledane in zanemarjene. Otrok zaradi tega ne oblikuje trdnih psiholoških identifikacij z njegovimi starši (Lasch, 1992).

1.2.2. Starševska avtoriteta

Včasih je veljalo, da so bili naši starši večinoma vzgajani avtoritarno, s trdo palico, brez pravic, s preveč zahtevami, zdaj pa se je v večini razvila permisivna vzgoja. Popolno nasprotje je

pomenilo preveč popustljivosti, vzgojo brez mej in pravil, starši pa zaradi prezaposlenosti vzgojo svojih otrok prepuščajo specializiranim institucijam (Juul, 2009). Lasch (1992) pravi, da se čustvena bližina med otrokom in starši vse bolj manjša in da se ji pridruži še občutek krivde pri slednjih. Starši so tiste osebe, ki lahko otroku pomagajo pri tem, da ga vodijo skozi življenje in življenjske izzive, hkrati pa ga želijo obvarovati nevarnosti ter ga pomagajo oblikovati v čustveno zdravega človeka (Shapiro, 2003). Vzgojni prijemi, ki so jih starši prevzeli od svojih staršev, ne prinašajo več zaželenega učinka. Starši nimajo dovolj znanja in moči, da bi uporabili nove, obetavnejše vzgojne metode, zato včasih lahko govorimo tudi o neustreznih vzgojnih stilih (Žgavc, 2000). Pri uporabi neustreznih vzgojnih stilov lahko starši in vzgojitelji, na primer pri permisivni vzgoji, spodbujajo izoblikovanje razvajene in narcisoidne osebnosti, pri avtoritarni vzgoji pa do ustraševanih, podredljivih in neodločnih posameznikov. Ule (2003) pravi, da kjer je neustrezna hierarhija vrednot, kjer so v ospredju pred moralnimi in izpolnitvenimi vrednotami hedonske vrednote (zadovoljevanje čutnih užitek) in potence vrednote (materialno stanje in družbeni status), pride do narušenih odnosov in krize v družini, na družbeni ravni pa spodbuja korupcijo in kriminal, zato so dobri medosebni odnosi zelo pomembni. Ljudje se večkrat ne zavedajo tega in so zato slabo opremljeni z znanjem, potrebnim za vzpostavljanje, ohranjanje in razvijanje dobrih medsebojnih odnosov. To znanje bi moralo biti posredovano tudi skozi vzgojno-izobraževalni sistem, ki pa pogosto tudi pomanjkljivo opravlja svoje poslanstvo glede vzgoje (Retuznik Bozovičar in Kranjc, 2010).

1.2.3. Postavljanje meja in doslednost pri tem

Pomembnost postavljanja meja pri vzgoji otrok je postalo v zadnjih letih eno pogostejših elementov vzgoje. Starši/vzgojitelji se pri vsakdanjih situacijah srečujejo z vprašanjem, kako otroku postaviti meje, da bodo dosegli zelene vzgojne cilje (Čačinovič Vogrinčič, 1998). Doslednost pri postavljanju meja je ključnega pomena, to pa pomeni, da kar starši/vzgojitelji govorijo, mislijo resno, da storijo to, kar rečejo, dokler otrok ne izpolni obljubljenega (Bluestein, 1998).

Včasih so bile meje strogo določene, danes pa so vedno bolj zabrisane, veliko bolj prilagodljive in veliko manj vnaprej določene. Kljub vsem spremembam pri vzgoji otrok ni dvoma, da otroci še vedno močno potrebujejo meje in doslednost pri postavljanju le teh. Pri vzgoji v odnosu starši/vzgojitelji in otroci je zaupanje/ljubezen tako močno in ranljivo, da obe strani nenehno

tvegata vzajemno kršenje meja v procesu učenja, ki je nujen del pri vzgoji (Juul, 2008). »Starši, ki so si na jasnem o lastnih mejah, s tem avtomatično ponujajo otroku odnos, do katerega se lahko jasno opredeli« (Čačinovič Vogrinčič, 1998, str. 168). Marsikatero težavo pri vzgoji otrok temeljijo prav na pomanjkljivem postavljanju meja. Čeprav so mnogi starši čustveno prepričani o potrebnosti postavljanja meja, v ravnanju vlada velika negotovost, ker se jim otroci zasmilijo, morda se staršem kam mudi, morda se ustrašijo, da so prestrogi, prezahtevni itd. (Bluestein, 1998). Otroci pa se še vedno najbolje počutijo, kadar odločitve sprejemajo starši/vzgojitelji, seveda pa je zelo pomemben način, kako te odločitve glede meja pri vzgoji izpeljejo (Čačinovič Vogrinčič, 1998).

Naloga nas staršev in vzgojiteljev je, da otroku z vzgojo omogočimo lažjo pot skozi življenje in ga vzgojimo v odgovornega in samozavestnega posameznika. Da otrok skozi vzgojo začne dojemati samega sebe in vse druge, s katerimi želi graditi odnose, ki bodo zanj in za vse druge čim bolj zadovoljivi, pa mi kot starši in vzgojitelji uporabljamo različne stile vzgoje (Zalokar Divjak, 2000).

1.3. VZGOJNI STILI

Vzgojni stil bi lahko najpreprosteje opredelili kot odnos med staršem/vzgojiteljem in otrokom, pri katerem se prepletajo skupek metod, sredstev, postopkov, s katerimi skušamo vzgojiti posameznika z določenimi lastnostmi, kot sta to opredelili M. Peček Čuk in I. Lesar (2009).

Večinoma pri vzgoji uporabljamo različne stile, ki so odvisni od norm in vzgojnih vzorcev v kulturi ter od osebnostnih značilnosti staršev/vzgojiteljev (Ule, 1993). Vsi smo si med seboj različni, različno komuniciramo, rešujemo konfliktno situacije itd. Otroci premorejo veliko življenjske modrosti, pa vendar jim manjka znanja za to, zato se počutijo najbolje, kadar odločitve sprejemajo starši/vzgojitelji (Juul, 2013). A vendar se lahko zgodi, da včasih starši/vzgojitelji odločajo v škodo in ne v korist otroku. Kakšen vzgojni stil uporabljamo ali zagovarjamo, je odvisno od naših stališč in razumevanja cele vrste elementov, ki zadevajo vzgojo otroka in vlogo starša/vzgojitelja pri tem (Peček Čuk, Lesar, 2009). Vzgojni stili so proces, trajajo vse življenje in so sestavni del interakcije med starši/vzgojitelji in otroci.

Starši/vzgojitelji vse prevečkrat posvečamo pozornost metodam, s katerimi ohranjamo red in disciplino, premalo pa razumevanju, ljubezni, smislu za humor itd. Pedagoški eros oziroma ljubezen, kot jo imenuje Gogala (1966; v Kroflič, 1997), je nujna za vzpostavitev odnosa med starši/vzgojitelji in otrokom in s tem posredno vzgojnega delovanja. Že Platon in Sokrat sta opozarjala, da brez ljubezni ni vzgojnega delovanja. Ko se vzpostavi pozitiven čustveni odnos, otrok posledično želi ustreči staršu/vzgojitelju in se ravno zato potruži izpolniti njegove zahteve, saj čuti, da si na ta način lahko pridobi njegovo ljubezen. Na način, kot si otrok izbere osebo vredno njegove ljubezni, pa si izbere tudi avtoriteto (Kroflič, 1997). Slednjo Kroflič (1997) opredeljuje kot moč, ki tudi vzajemno omogoča vpliv na otrokovo vzgojo. Avtoriteta usmerja in disciplinira otroka s ciljem, da bi vzgojna načela ponotranjil in ravnal v skladu z njimi. Ali je vzgoja otroka uspešna oziroma učinkovita, pa je odvisno od staršev/vzgojiteljev in njihovega znanja, izkušenj in njihovega dela in od tega, ali starše/vzgojitelje otrok dejansko dojema kot avtoriteto. Pri tem je nujno spoštovanje in že prej omenjen čustveni stik (Peček Čuk, Lesar, 2009).

Kombinacija različnih elementov vzgoje staršev/vzgojiteljev nas privede do različnih vzgojnih stilov. Katerega od vzgojnih stilov uporabljamo, je odvisno od naših stališč in elementov, ki zadevajo vzgojo. Na podlagi dveh dejavnikov so opredeljene različne vrste vzgoje staršev/vzgojiteljev do otrok:

- pri prvem dejavniku starša/vzgojitelja skrbi za otroka, je poln čustvene topline in odzivnosti (ljubezni) nasproti hladnosti in neodzivnosti do otroka (Baumrind, 1967, v Rutar Leban, Vršnik Perše, Kozina, Pavlović, 2009; Maccoby in Martin, 1983, v Jurič, 2009),
- pri drugem dejavniku je starš/vzgojitelj zahteven, poln nadzora in kontrole nasproti svobodi in nezahtevnosti do otroka (Baumrind, 1967, v Rutar Leban idr., 2009; Maccoby in Martin, 1983, v Jurič, 2009). Vrste vzgoje staršev/vzgojiteljev pa na podlagi teh dejavnikov razdelimo v tri glavne skupine stilov vzgoje in te so avtoritarni (represivni), avtoritativni ali demokratični in permissivni ali laissez-faire vzgojni stil (Baumrind, 1991).

1.3.1. Represivni, avtorski ali avtoritarni vzgojni stil

Pri avtoritarni vzgoji gre za vzgojo, ki vključuje zahteve, ampak je brez odziva (Baumrind, 1967, v Rutar Leban idr., 2009). Pri tem vzgojnem stilu gre za patriarhalni tip družinske vzgoje in za vse tiste vzgojne koncepte, ki temeljijo na predpostavki, da je osnovna naloga vzgoje na otroka prenesti moralna pravila, norme, vrednote in načine vedenja, ki so uveljavljeni v družbi (Peček Čuk in Lesar, 2009). Za ta model vzgoje Žorž (2010) pravi, da je zasnovan na posredovanju zapovedi in prepovedi, na učenju otroka, kaj sme (mora) in česa ne sme. To je pravzaprav dril, dresura, učenje z mehanizmom pogojnega refleksa. Res je sicer, da ta mehanizem deluje, ne le pri živalih, tudi pri človeku, a pri človeku za ceno omejevanja, ogrožanja lastne osebnosti, svobode.

Tudi A. Retuznik Bozovičar in M. Kranjc (2010) pravita, da avtoritarni stil vzgoje verjame v moč kazni in preprečevanja. Vzgojitelji/starši, ki uporabljajo avtoritarni stil vzgoje, pridejo do želenega vedenja otroka s postavljanjem pravil, z nepopustljivostjo, s kaznovanjem in nagrajevanjem. Komunikacija med vzgojiteljem in otrokom je večinoma enosmerna. Vzgojitelji/starši za doseg take vzgoje uporabljajo nadziranje, manipuliranja, kritiziranja, prisile, spodbujanja tekmovalnosti ... Na koncu so rezultat take vzgoje utesnjeni, negotovi, anksiozni in depresivni posamezniki, brez jasnega zavedanja svoje osebne svobode (Žorž, 2010).

Otroci avtoritarnih staršev/vzgojiteljev težko navežejo stik z drugimi otroki, saj jim v večini primanjkuje socialnih kompetenc (Mussen, 1983). Baumrind (Baumrind, 1967, v Rutar Leban idr., 2009) celo pravi, da se razvijejo negativne socialne kompetence. Otroci se običajno umaknejo, ne navezujejo stikov, primanjkuje pa jim tudi spontanosti (Mussen, 1983). Jurič (2009) dodaja, da so otroci, vzgajani v tem stilu, pogosto neprijazni, brezbržni in nepripravljeni za sodelovanje. Deklice so po navadi odvisne in neambiciozne, medtem ko fantje kažejo pogoste znake agresivnega vedenja. To trdita M. Peček Čuk in I. Lesar (2009), ki pravita, da avtoritarna vzgoja spodbuja agresivno vedenje, ker otroci ob kaznovanju postanejo jezni na osebo, ki jih je kaznovala, kar povzroči izbruh agresivnega vedenja, ki pa je lahko prenesena na drugo neustrezno osebo ali objekt.

Pri tem stilu vzgoje je oče odločilni dejavnik družinske vzgoje. On mora poskrbeti, da se bo vedelo, kdo je v hiši in življenju gospodar in koga je treba brezpogojno ubogati (Peček Čuk in

Lesar, 2009). S tem vzgojnim stilom starši/vzgojitelji otrokom vzbujajo strah (Baumrind, 1967, v Rutar Leban idr., 2009).

1.3.2. Permisivni vzgojni stil ali laissez-faire

Gre za vzgojo, ki je sestavljena iz odzivnosti, primanjkujejo pa ji zahteve (Baumrind, 1967, v Rutar Leban idr., 2009).

V 20. stoletju je prišlo do preobrata v razumevanju in pogledu na otroka. Prišlo je do spoznanja, da je otrokova narava dobra in ne pokvarjena, kot je to veljalo v preteklosti. Pojavile so se zahteve po vzgoji, ki bo temeljila na otrokovih razvojnih potrebah (Peček Čuk in Lesar, 2009). Utemeljitelj permisivnega vzgojnega stila je Jean-Jacques Rousseau, ki je otroka postavil v središče vzgojnega delovanja. Pravi, da je človek po naravi dober, pokvari oziroma kvari ga družba, v kateri biva. Gre za vzgojo, pri kateri otroka obvarujemo pred zunanjimi vplivi, ki negativno delujejo na otrokovo vzgojo (Peček Čuk in Lesar, 2009).

Permisivni vzgojni stil je med vsemi za otroka najmanj vsiljiv. Starši/vzgojitelji so nezahtevni do otroka in ga ne omejujejo pri razvoju, ker menijo, da je otrok sam sposoben spreminjati svoje vedenje. Ne postavljajo mu omejitev in zato lahko otrok dela, kar želi, ker menijo, da z omejevanjem nad otrokom ogrožajo njegove ustvarjalne potenciale in njegovo individualnost. Kazen otroka dojemajo kot napad na otrokovo avtonomijo, menijo, da pravila ogrožajo otrokov vsestranski razvoj. Temelji na vzpostavljanju primernega odnosa med staršem/vzgojiteljem in otrokom, pri čemer je otroku dopuščena velika mera svobode, da sam spregovori in odloča o svoji vzgoji (Peček Čuk in Lesar, 2009). Za otroke, vzgajane v permisivnem vzgojnem stilu, Žorž (2010) pravi, da odrastejo v egocentrične osebnosti, zahtevne in nezadovoljne, brez čuta odgovornosti.

Pri permisivnem vzgojnem stilu se morajo otroci odločati po svoje, vendar odgovornost njihovih dejanj prevzemajo starši/vzgojitelji. Otroci s tem ne začutijo povezave med lastno odločitvijo in posledicami le te (Lepičnik Vodopivec, 2012). Posledica tega je tudi, da se večina teh otrok izogiba odgovornosti, nenehno nekaj zahtevajo, saj jim starši/vzgojitelji ne postavljajo omejitev, od njih nič ne zahtevajo ali premalo ter jim dopuščajo, da vedno uveljavijo svojo voljo (Hauck, 1988). Otroci s tem lahko dobijo napačno interpretacijo, da vse stvari lahko dosežejo brez truda (Jurič, 2009).

Maccoby in Martin (1983, v Jurič, 2009) sta permissivno vzgojo razdelila na *popustljiv ali nezahteven vzgojni stil* in *zanemarjajoč ali neodziven vzgojni stil*. Pri *popustljivem ali nezahtevnem vzgojnem stilu* gre za to, da imajo starši/vzgojitelji strpen, sprejemajoč odnos do vzgoje otrok, redko uporabljajo kazen, izogibajo se avtoriteti, nadziranju otroka in omejitvam. Otrokom običajno dovolijo, da sami uravnavajo svoje vedenje in da sami sprejemajo odločitve, če je le to mogoče (Maccoby in Martin, 1983, v Jurič, 2009). Jurič (2009) dodaja, da s tem pride do močne navezanosti med starši/vzgojitelji in otroci in jih starši/vzgojitelji s tem razvajajo, saj imajo previsoko izraženo toplino ter sprejemanje svojih otrok. Ta vzgojni stil ima več negativnih kot pozitivnih učinkov. Otroci so sicer pozitivno usmerjeni, hkrati pa impulzivni, agresivni, primanjkuje pa jim tudi neodvisnosti, sposobnosti za sprejemanje lastne odgovornosti in odgovornosti do soljudi in samozaupanja (Maccoby, Martin, 1983, v Jurič, 2009).

Pri drugem, *zanemarjajočem vzgojnem stilu*, gre za starše/vzgojitelje, ki pri vzgoji otrok kar se da najbolj zmanjšujejo interakcije s svojimi otroki in vzpostavijo z njimi odnos na daljavo (Maccoby in Martin, 1983, v Jurič, 2009). Gre za običajno prezaposlene starše/vzgojitelje, ki jih otrokove dejavnosti premalo zanimajo. Na ta način se izognejo starševski/vzgojiteljevi dolžnosti. Po navadi gre v tem odnosu tudi za bolj enosmerno komunikacijo, ki zmanjša otrokovo zaznavo čustev (Jurič, 2009). Starši/vzgojitelji nad otroki pogosto izvajajo fizično in verbalno nasilje, so do njih sovražno nastrojeni, jih zanemarjajo in so za njih čustveno nedosegljivi (Maccoby in Martin, 1983, v Jurič, 2009). Otroci kažejo pogosto motnje v odnosu z mamo in pogosto tudi pri drugih ljudeh. Kažejo znake primanjkljajev v vseh vrstah psihičnega delovanja, primanjkuje jim koncentracije in težko obvladajo svoja čustva in impulze (Jurič, 2009). Pri tem vzgojnem stilu gre pri starših/vzgojiteljih za minimalno zadovoljevanje otrokovih potreb, zanemarjanje ali celo zavračanje zaradi preobremenjenosti s svojimi lastnimi težavami in le malo časa in energije vlagajo v vzgojo otrok. Navedeni stili najbolj neugodno vplivajo na vse vidike otrokovega razvoja, tako spoznavnega, čustvenega, socialnega kot moralnega.

1.3.3. Demokratičen, interakcijski ali avtoritativni vzgojni stil

V zadnjih desetletjih se je začel uveljavljati avtoritativni stil vzgoje. Pojavil se je kot nova oblika stila vzgoje, ki poskuša nadgraditi pomanjkljivosti oziroma slabosti ostalih stilov vzgoje (avtoritarni in permissivni) (Kroflič, 1997). Njegove temelje zasledimo že v 18. st., ko filozof

Immanuel Kant opredeli, da »človek po naravi ni moralno bitje, pač pa to postane šele z vzgojo, ko njegov razum razvije idejo dolžnosti in zakona« (Peček Čuk, Lesar, 2009, str. 150).

Avtoritativni vzgojni stil se smatra kot pozitiven, ker ima pozitiven vpliv na otrokovo vedenje in vključuje odziv in zahteve (Baumrind, 1967, v Rutar Leban idr., 2009). Pri tej vzgoji prevladujejo vrednote, ki se navezujejo na svobodo, enakost in hkrati odgovornost. Za ohranjanje teh vrednot vzgojitelji/starši izbirajo pravo ravnotežje med popustljivostjo in strogostjo, kar pomeni, da otroku postavljajo omejitve, hkrati pa mu dopuščajo dovolj svobode. Otroku lahko svobodno sprašuje, se moti in v vsej polnosti izrazi to, kar je (Retuznik Bozovičar in Krajnc, 2010). M. Peček Čuk in I. Lesar (2009) pravita, da sta pri avtoritativnem stilu nujna tudi disciplina in kaznovanje. Avtoritativna vzgoja je prijazna, nepopustljiva vzgoja, kjer se starši odkrito pogovarjajo z otrokom o njegovem nesprejemljivem vedenju in ga za to tudi kaznujejo, pri tem pa pazijo na to, da kaznujejo njegovo vedenje in ne njegove osebnosti (Hauck, 1988). Tudi Jurič (2009) pravi, da ta vzgojni stil vsebuje vse pomembne elemente za vzgojo otrok. Starši/vzgojitelji otroka sprejemajo, ga nagradijo oziroma kaznujejo, kadar je to potrebno in so pri usmerjanju otroka neposredni in jasni, hkrati pa pričakujejo od otroka določene dosežke. Z otroki imajo čustven in topel odnos. Gre za čustveno povezanost in pozitiven odnos med starši/vzgojitelji in otrokom. Otroku je deležen svoji starosti primernih zahtev in mej. Starši/vzgojitelji so jasni in dosledni pri postavljanju meja ter vztrajajo pri njih. Hkrati so otroku naklonjeni, upoštevajoč njegove potrebe, želje, interese; spodbujajo ga k sodelovanju in spoštujejo tako pravice otroka kot svoje in temu pravimo samoomejitvena avtoriteta (Kroflič, 1997).

Otroci, vzgajani v avtoritativnem vzgojnem slogu, se razvijajo v najbolj socialno kompetentne posameznike. Moralni razvoj otroka, za svojo starost, je višji, prevladuje pozitivno čustveno razpoloženje, so samozavestni, učinkovito uravnavajo svoja čustva, so samostojni in razvijajo svojo osebno moč (Peček Čuk in Lesar, 2009) in s tem se strinjata tudi Maccoby in Martin (1983, v Jurič, 2009).

Družina/vrtec, ki vzgaja v demokratičnem vzgojnem stilu, deluje prožno, cilj je samostojna odgovorna oseba. Starši/vzgojitelji otroke razumejo, spoštujejo, jim izkazujejo ljubezen, jih sprejemajo in so jim za zgled (Coloroso, 1996, v Lepičnik Vodopivec, 2012). Poleg vzgojnih stilov pri vzgoji pa so še ostali dejavniki, ki vplivajo na vzgojo otrok. V nadaljevanju se osredotočim še na dva dejavnika, in sicer medosebne odnose in komunikacijo v njih.

2. MEDOSEBNI ODNOSI KOT DEJAVNIK VZGOJE

2.1. OPREDELITEV MEDOSEBNIH ODNOSOV

Dobri medosebni odnosi so osnovni pogoj za otrokovo duševno zdravje, njegovo srečo in uspešnost v življenju, to vse skupaj pa seveda vpliva tudi na vzgojo otrok (Gašperlin, 2016).

Medosebni odnosi so prisotni prav v vsaki skupini, tako v družini kot v vrtcu (Gašperlin, 2016).

Majello (1994, v Bajzek in Bitenc, 2003) pravi, da so medosebni odnosi odvisni od tega, kako zaznavamo različne ljudi in situacije, od naše zmožnosti presojanja in od ustreznega vedenjskega in čustvenega odzivanja. Veščin za medosebne odnose se učimo skozi celo življenje, naučimo pa se jih lahko le na osnovi lastnih izkušenj. Veščine zato lahko urimo, izboljšujemo in dograjujemo.

Veščine, ki vplivajo na medsebojne odnose, Majello (1994, v Bajzek in Bitenc, 2003) opredeli kot samorazkrivanje, komunikacijske spretnosti, medsebojno sprejemanje, potrjevanje in podporo ter skupno reševanje nesoglasij. Te veščine dobro vplivajo na medsebojne odnose, odnose med vsemi člani ali v družini ali v vrtcu, in ravno ti odnosi so eden izmed dejavnikov, ki vplivajo na vzgojo otrok (Gostečnik, 2010). Za zadovoljevanje potreb otroka oziroma vsakega posameznega člana v družini je potrebna komunikacija, ki omogoča usklajevanje različnih potreb in razreševanje konfliktov, hkrati pa omogoča tudi vzdrževanje ravnovesja v njej (Tomori, 1994).

2.2. VRSTE MEDOSEBNIH ODNOSOV

Bush (1954, v Bratanić, 1991) je medosebne odnose razdelil v dve skupini:

- *osebni odnosi*; gre za zasebne odnose, kjer imajo primarno vlogo čustva. Gre za odnose, ki nimajo posebnega namena in praktičnih ciljev. Osebe, ki so vključene v tak odnos, se med seboj sprejemajo. V to vrsto odnosa spadajo odnosi v družini.
- *profesionalni-družbeni odnosi* gre za javne odnose in so rezultat spleta okoliščin. Odnos je odvisen od cilja in namena, jasno določen in zasnovan racionalno. Odnosi v njem so

objektivni in hierarhični. V to vrsto odnosov spada odnos vzgojitelja in otroka, seveda pa vsak tak odnos vsebuje elemente osebnega odnosa.

3. MEDOSEBNA KOMUNIKACIJA KOT DEJAVNIK VZGOJE

3.1. OPREDELITEV MEDOSEBNE KOMUNIKACIJE

Komunikacija predstavlja povezavo med posamezniki ali v družini ali v vrtcu. Učimo se je s poslušanjem in opazovanjem (Žgavc, 2000).

Komunikacija je osnovna sposobnost vsakega starša/vzgojitelja, ki je potrebna za vzgojo otroka. Starši in vzgojitelji s svojim besednim in nebesednim izražanjem prvi seznanijo otroka z nekakšnimi pravili sporazumevanja.

Preko komunikacije izražajo svoje potrebe, čustva, doživljanja in misli, hkrati pa tudi sprejemajo in zaznavajo sporočila s strani drugih članov. Starši/vzgojitelji so pomembne osebe v otrokovem življenju, saj z zgledom postavijo temelje načinom komuniciranja znotraj družine/vrtca. Otroci se na podlagi zgleda naučijo komunicirati tako, kot to počnejo njihovi starši/vzgojitelji (Tomori, 1994).

Brajša (1993) razdeli komunikologijo na splošno in interpersonalno ali medosebno. Prva se ukvarja z medijsko, časnikarsko, organizacijsko, javno, množično sekundarno komunikacijo, druga pa se ukvarja z medsebojno komunikacijo v družini, vrtcu, v manjših in večjih družbenih skupnostih, torej v primarnih skupinah oziroma vseh življenjsko pomembnih človeških sistemih.

Medosebna komunikacija je v širšem pomenu kakršno koli **verbalno ali neverbalno vedenje**, ki ga druga oseba zazna, bolj natančno pa je proces, v katerem vsi udeleženci sprejemajo, pošiljajo in interpretirajo sporočila oziroma znake, ki imajo določen pomen. Ena oseba prenese na drugo sporočilo v obliki verbalnih ali neverbalnih znakov (Lamovec, 1993). Brajša (1993) pa dodaja, da gre pri medosebnih odnosih za hoteno ali nehoteno, zavestno ali nezavedno, načrtovano ali nenačrtovano pošiljanje ali prejemanje sporočil oziroma komunikacijo.

Rogers (1985, v Lepičnik Vodopivec, 1996) je opisal pet stilov odzivanja v komunikaciji posameznika:

- *Svetovalni in ocenjevalni stil*; je najpogostejši v medosebni komunikaciji. Prejemnik se nagiba k dajanju nasvetov in sodb. Prejemnik nakazuje pošiljatelju, kaj naj naredi.
- *Razlagalni stil*; kjer gre za analiziranje in interpretiranje težav drugih. Prejemnikov namen je razlagati, kaj pomeni težava pošiljatelja, kaj čuti v zvezi s težavo in podobno.
- *Podporni stil*; prejemnik daje pošiljatelju podporo.
- *Preizkuševalni stil*; gre za vključevanje vprašanj. Prejemnik vprašanja postavlja pošiljatelju z namenom, da se pogovor razvije v določeno smer ali z namenom, da bi prejemnik privedel pošiljatelja do določenega spoznanja.
- *Razumevajoči stil*; prejemnik želi razumeti misli in čustva pošiljatelja. To se kaže v refleksivnih in razumevajočih odgovorih. Prejemnik s tem odzivom kaže skrb, da bi pravilno razumel pošiljateljevo sporočilo.

Pri vseh teh komunikacijskih stilih odzivanja lahko rečemo, da je glede na položaj pošiljatelja in prejemnika pošiljatelj v podrejenem položaju, razen pri razumevajočem stilu, kjer sta oba nekako v enakopravnem položaju. V komunikaciji med starši/vzgojitelji in otroci se pojavljajo vsi stili odzivanja. Kateri stil prevlada v določeni situaciji, pa je odvisno od staršev/vzgojiteljev in otrok (Lepičnik Vodopivec, 1996).

Za uspešno medosebno komunikacijo M. Pšunder (1998) pravi, da je treba, da znajo starši/vzgojitelji poslušati, spodbujati, soglašati, iskati pojasnila in postavljati podvprašanja, znajo pohvaliti, ne dajejo neposrednih nasvetov, da znajo ustvariti medsebojno zaupanje.

Komunikacija v družini/vrtcu lahko rešuje in spreminja že skaljene odnose in omogoča oblikovati in vzdrževati medsebojne odnose in bivanje v njej (Milivojević, Bilban, Kokelj, Kramberger, Steiner, Kožuh, 2008). Ne sme pa temeljiti le na besedah. Izrečenim besedam naj se pridružijo dejanja. V pogovoru je najpomembnejši odziv pošiljatelja ali prejemnika. Učinkovita, uspešna in prijetna komunikacija izvira iz odgovorov sogovornika. Pri razumevanju otroka je pomembno, da mu znamo resnično v celoti prisluhniti (Žgavc, 2000). Zdrav način komuniciranja v družini omogoča dobro počutje članov, občutek varnosti, sprejetosti, spoštovanja ter upoštevanja. Če bo otrok vedel, da našim besedam sledijo dejanja, se bo počutil varnega. Tudi mi se bomo počutili varne, če bomo vedeli, da lahko otroku

zaupamo v smislu, »kar bo rekel, bo tudi izpeljal«. S tem, ko se potrudimo, da ga poslušamo, mu izražamo spoštovanje (Žgavc, 2000).

Le v družini/vrtcu, kjer je komunikacija jasna, odprta, neposredna, razumljiva in dvosmerna, je mogoče tudi obojestransko spoštovanje. Pozitivna sporočila vsebujejo pohvalo, ki je usmerjena na vedenje ali osebo, negativna pa so namenjena kritiki vedenja, nikoli osebi (Milivojević idr., 2008). Slaba komunikacija je po navadi enosmerna, z nerealnimi sporočili, kjer imajo starši/vzgojitelji vso besedo, otroci so zgolj prejemniki sporočil in ne smejo podati svojega mnenja. Problematična so tudi sporočila, ki so posredna, saj jih prejemnik najverjetneje ne razume (Tomori, 1994). Meje, pravila in doslednost pri postavljanju le teh, so bistvenega pomena pri komunikaciji z otrokom in gradijo zdrave medosebne odnose, kar pa močno vpliva na vzgojo otroka. Uporabljamo jih zato, da v odnosih z drugimi poskrbimo zase in da v življenju ohranimo red in zdravo pamet (Žgavc, 2000).

4. DRUŽINA KOT POMEMBEN DEJAVNIK VZGOJE

4.1. OPREDELITEV DRUŽINE

Ljudje v življenju opravljamo mnogo različnih nalog, ki se jih učimo na različne načine. Ena od najbolj pomembnih, ki jo prevzamemo z rojstvom otroka, je vsekakor vloga starša, zato se vzgoja otrok v prvi vrsti začne v družini. V času, ki ga živimo, v prostoru, ki nas obdaja, v družbeni klimi, ki nas prežema, dostikrat razmišljamo o tem, kako vzgojiti človeka za dobre medčloveške odnose. Res je, da so dobri medčloveški odnosi odraz tisočletij, da se človek v tem pogledu zelo počasi razvija; pa vendar so lahko od obdobja do obdobja različni (Žerovnik, 1994).

G. Čačinovič Vogrinčič (1998) govori o družinski skupini, ki je otrokov prvi socialni sistem, v katerem živi, se razvija in zadovoljuje svoje potrebe. *»Družino tvorijo dva ali več posameznikov, ki so v interakciji, imajo skupne motive in cilje; povezujejo jih skupna pravila, norme in vrednote; odnose v njej odraža in določa relativno trajna struktura statusov in vlog, v družini se oblikujeta zanjo značilna struktura moči in način vodenja; izoblikuje se relativno*

trajna mreža komunikacij ter statusov in vlog, glede na delitev dela; razločijo se čustveni odnosi med člani.» (prav tam, str. 130).

Pojem družina in razumevanje družine se spreminja skozi čas in prostor, tudi glede na družbo, v kateri se pojavlja. Zaradi različnih družb, v katerih živimo, se različno pojmuje tudi pojem družine (Čačinovič Vogrinčič, 1998). Statistična definicija, ki jo opredeljuje Evropska komisija Združenih narodov za Evropo (UNECE), navaja: »*Družino definiramo v ožjem smislu, kot jedrno družino, to sta dve osebi ali več oseb, ki živijo v skupnem gospodinjstvu in so med seboj povezane z zakonsko zvezo, kohabitacijo ali starševskim razmerjem*« (Keilman, 2003, v Renner, Sedmak, Švab, Urek, 2006, str. 15).

Družina je osnova in okvir otrokovih izkušenj, rasti, zadovoljevanja potreb in razočaranj in v njej poteka primarna socializacija, ki je seveda tudi pod vplivom širšega okolja, ki prihaja v družino preko njenih članov (Lepičnik Vodopivec, 1996). Starši so za otroka pomembni in si jih ne morejo izbirati, določajo mu svet, ki ga mora otrok ponotranjiti (Čačinovič Vogrinčič, 1998). Družina je najpomembnejša primarna celica, saj posameznik v njej, v svojem osebostnem razvoju oblikuje zavest o sebi, svojo samopodobo in svojo identiteto (Zalokar Divjak, Rojnik, 2010).

Družina s svojimi značilnostmi vpliva na otrokovo osebnost v vseh obdobjih njegovega razvoja. Če želimo, da se bo otrok razvijal v zdravo osebnost, moramo uresničevati določene zahteve družinskega življenja (Žgavec, 2000). Učinkovitost vzgojnega delovanja v družini je odvisna od skladnosti družinskih odnosov, vrste družine, položaja otroka v družini, psihosocialne in moralne zrelosti staršev, ekonomskih odnosov, pedagoškega čuta staršev, kulture vzgajanja (Pšunder, 1998).

Juul (2013) predstavi štiri vzgojne elemente, ki pripomorejo k temu, da otroci zrastejo v samostojne, kritične osebnosti, odgovorne zase in druge ter spoštljive do sebe in drugih:

- ENAKOVREDNOST – Gre za enakovreden odnos med dvema subjektoma, sodelovalen odnos staršev in otrok, v katerem misli, odzive, občutke, samopodobo, sanje in na splošno otroka jemljejo enako resno kot pri odraslih ljudeh. Vodenje v družini seveda ostaja v rokah staršev, ampak bo bistveno boljše, če otroke obravnavamo

kot enakovredne, spoštujemo njihove individualne lastnosti ter upoštevamo njihove želje in potrebe.

- CELOVITOST/INTEGRITETA – Otroci potrebujejo eno izmed temeljnih življenjskih izkušenj pri vzgoji, kar pomeni, da se naučijo sprejemati poleg pozitivnih tudi negativne odgovore, tako bodo lahko ob porazih zmogli nadaljevati. Starši naj pokažejo lastne meje in to jasno izrazijo, namesto da jih vedno postavljajo le otrokom in s tem bodo v družini ustvarili občutek ljubljenega in hkrati spoštovanega odnosa z otrokom.
- PRISTNOST/AVTENTIČNOST – Odličen zgled dajejo starši otrokom, kadar so resnično pristni v svojih odzivih in ravnanju. Gre za zmožnost, da smo takšni, kakršni v resnici smo, saj lahko le na ta način sprejemamo enkratnost drugih.
- ODGOVORNOST – Otroci so enakovredni, ampak ne enakopravni, potrebujejo vodenje in starše, ki jih upoštevajo kot lastne samostojne osebnosti. Potrebujejo starše, ki natančno vedo, kaj hočejo in to izrazijo, ki so iskreni do njih in sebe, ter prevzemajo odgovornost za to, kar se dogaja v družini. Odgovornost pomeni prevzeti osebno odgovornost za svoje življenje, ravnanje in vrednote.

D. Intihar in M. Kepec (2002) ob vsem tem opozarjata, kako pomembna je družinska vzgoja v razvoju otroka. Pomembni dejavniki, ki naj bi se razvijali z družinsko vzgojo, so čustveni odnosi, ki temeljijo na ljubezni in pripadnosti med starši in otroki, razvijanje medsebojnega zaupanja in individualen pristop k otrokovi osebnosti.

Družina se ne more izogniti družbenim spremembam, zato se tudi sama nenehno spreminja. Vloge in odnosi v družini so se v zadnjih letih močno spremenili in se še spreminjajo, saj se spreminjajo tudi življenjske razmere, zato nekateri vzorci vsakdanjega ravnanja v družini niso več uporabni oziroma ne prinašajo želenega učinka. Družina v našem času namreč živi v drugačnih življenjskih razmerah kakor v preteklosti, zato je logično, da je sodobna družina drugačna kot takrat. Odziva se na spremembe v družbi in zelo spreminja svojo podobo. Nove oblike družin oziroma pojmovanje družine kaže na njeno zgodovinsko spreminjanje, njeno staro in novo podobo, kot pravi Trstenjak (1994). Vsekakor pa ostaja družina središče vzgoje (Pediček, 1971).

Starši/vzgojitelji se pri vzgoji otrok počutijo vedno bolj negotovi in se sprašujejo, kako in k čemu vzgajati svoje otroke. Pri starših se kaže negotovost pri vzgoji otrok, zato je potreba po profesionalni vzgojni pomoči npr. psihologov, zdravnikov, socialnih pedagogov vedno večja (Ule, 1993).

Vedno več staršev ima težave pri vzgoji otrok, številnim ne uspeva, vendar to ni znak nesposobnosti ali neljubezni do lastnih otrok, temveč posledica anarhije v družbi, ki povzroča neodločenost staršev o vrsti vzgoje, ki jo bodo uporabljali pri otroku, časovnega primanjkljaja, pritiskov z različnih strani (delodajalci, družba, itd.) ... M. Pšunder (v Bezenšek, 2003) razmišlja o tem, kako se menjujejo vzgojni odnosi družine pod vplivom družbenega napredka, demokratizacije družbe in njenega razvoja. Družina v sodobnem času stoji pred novimi izzivi, kar spreminja njeno funkcijo. Struktura družine, kjer sta zaposlena oba roditelja, odpira številna vprašanja socializacijskega procesa in vzgoje otrok. Družina doživlja tudi krizo notranjih odnosov in vrednot, kar se kaže v spremenjenih medsebojnih odnosih članov družine, v menjavi položajev, vlog, ne nazadnje tudi v moči avtoritete.

Družina izpolnjuje svoje naloge, kadar starši zrelo in odgovorno oblikujejo otrokov življenjski prostor, jim pomagajo odkrivati svet in medčloveške odnose, napolnjujejo skupnost s pristno emocionalnostjo, vzgajajo za sožitje, strpnost in kakršno koli drugačnost, učinkujejo z zgledom in otroka spoštujejo ter s tem spodbujajo njegovo samospoštovanje in samopodobo – z drugimi besedami, kadar vzgajajo za smisel življenja (Zalokar Divjak, Rojnik, 2010).

Ko pa govorimo o vzgoji otrok, je najpomembnejše osebno razmerje med očetom in materjo, saj odločilno vpliva na otroka (Žerovnik, 1994).

4.2. VLOGA MAME IN OČETA V DRUŽINI

Vzgoja staršev do otroka se kaže v medosebnem odnosu in vključuje starševsko vedenje ter odzivanje do otroka (Jurič, 2009). Druženje staršev z otroki je priložnost za izražanje ljubezni, skrbi in odgovornosti. Starši imajo pomembno vlogo pri vzgoji svojih otrok, saj imajo nekakšno »moč« nad otrokovim življenjem in z njo odločajo njemu v korist ali škodo (Juul, 2008).

Enakovrednost med moškim, žensko in otroki ponuja najboljše možnosti za dober razvoj ter ustvarjanje bližine in skupnosti. Enakovrednost v družini namreč pomeni tudi spoštovanje različnosti (Juul, 2008). V avtoritarni družini je bilo značilno, da so pravila jasna in ekstenzivna, in jasno so bile tudi določene vloge v njej; s tem pa tudi razmerje moči med družinskimi člani. Oče je bil v dominantnem, nadrejenem položaju, medtem ko so otroci in mama v podrejenem položaju (Čačinovič Vogrinčič, 1998). Včasih sta bila ekonomija in starševstvo neposredno povezana med seboj, medtem ko sta se v drugi polovici 20. stoletja začela ločevati. M. Ule in M. Kuhar (2003) sta mnenja, da danes niso več v ospredju materialne koristi in koristi starševstva, temveč emocionalne potrebe staršev. Avtoritarno vodenje v družini zamenja demokratično vodenje, kjer se med seboj dogovarjajo, soodločajo in so soodgovorni (Čačinovič Vogrinčič, 1998). Vzgoja otrok tako ni več samo v rokah mame, temveč se ji vedno bolj posvečajo tudi očetje (Ule, Kuhar, 2003). Očetova vloga v družini je prav tako pomembna kot materina. Sprva je njegov odnos do otrok manj intimen, njegov vpliv se čuti pozneje (Adler, 1999). V demokratično vodeni družini s sodelovanjem vseh članov družine vsi pridejo do besede in izražajo svoje potrebe in želje, seveda pa mora to biti v skladu z njegovo sposobnostjo za to (Čačinovič Vogrinčič, 1998).

Za zdravo vzgojo otroka pa je izredno pomembna skladnost vzgojnih pristopov in stilov očeta in matere (Jurič, 2009). Da so očetje drugačni od mater, govori Gergolj (2009, v Meeker, 2009). Meni, da tudi takrat, ko si starši med seboj pomagajo in opravljajo enako dejavnost, jo po drugi strani vsak opravlja na sebi lasten način. Če pa postanejo vloge matere in očeta ozke in toge, ogrožajo celovit otrokov osebnostni razvoj, saj preprečuje otroku, da bi v celoti razvil svoje potencialne. Psihologi so že pred časom ugotavljali, da je posameznik, ki ima izražene obojne, tako tipično moške kot tipične ženske lastnosti, bliže osebnostni zrelosti. Vendar lahko povečana negotovost in nejasnost v oblikovanju spolne identitete vpliva na kakovost družinskega življenja. Razlikujemo tradicionalne družbe s stabilnimi odnosi, vlogami in identitetami, s stabilnimi in ponavljajočimi se vzorci prehoda med generacijami do modernih, dinamičnih družb, kjer so poklicne, delovne, spolne, generacijske in družinske vloge veliko bolj nestalne, spremenljive in prehodne (Musek, 1995). Predvsem fluidne spolne, generacijske in družinske vloge staršev lahko predstavljajo za otroke frustracijo, težave z identiteto s posledičnimi neugodnimi vplivi na izoblikovanje občutka lastne vrednosti. Danes oče občasno prevzema tradicionalno materinsko vlogo, mati očetovsko, ponekod prevzemata oba tradicionalno očetovsko in materinsko vlogo. Gotovo pa je razvoj otrok najbolj ogrožen, kadar

roditelja starševsko vlogo opuščata ali je ne prevzemata, kar se vse bolj pogosto pojavlja v moderni družbi. Zato je v moderni družbi iskanje modelov vlog otrok posledično tudi bolj usmerjeno k vrstnikom in medijem (Musek, 1995).

»Vloga staršev v vzgoji otrok in razvijanju njihove identitete in integritete je nedvoumno izjemno pomembna, ni pa vsemogočna. Pomembni so tudi drugi vzgojni dejavniki in njihovo medsebojno delovanje« (Pšunder, 2003, v Bezenšek, 2003, str. 162).

5. VRTEC KOT POMEMBEN DEJAVNIK PRI VZGOJI OTROK

5.1. VRTEC KOT INSTITUCIJA IN NJEGOVA NAČELA, CILJI IN NALOGE

»Otroku pomeni vrtec prvo srečanje z javnim prostorom. Z vključitvijo vanj nehote postane del sistema, ki ga na eni strani obvladuje družba in na drugi strani starši« (Senica, 1998, str. 43).

Vrtec je pravna oblika institucije in odprt sistem, ki deluje v neki širši družbeni skupnosti. Odgovoren je za pozitivno motivacijo pri vzgojnem delu in za zagotovitev jasne vzgoje vseh dejavnikov v vzgojno-izobraževalnem procesu, hkrati pa za svoje delo prejema sredstva (Pšunder, 1994).

Senica (1998) pravi, da mora vrtec kot institucija poskrbeti, da so otrokove osnovne potrebe zadovoljene ter da mora proces, ki se odvija v posameznem oddelku, izhajati iz otrok. Predvsem poudarja tudi, da glavni cilj v vrtcih ne sme postati poučevanje in usmerjanje otrok, temveč skupno mesto otrok in odraslih. Vrtec naj postane pomemben člen v otrokovem življenju, kjer naj bi otrok dobil morebitno pomoč in razumevanje.

Predšolska vzgoja je zelo pomembna, saj je otrok zelo dovzeten za vzgojne vplive in se v tem obdobju tudi izredno veliko nauči, kar priznavajo vsa strokovna področja, ki obravnavajo človeka (Žerovnik, 1996). V vsakem institucionalnem sistemu načrtujemo vzgojo otrok v smotrih ali ciljih. Vzgoja pa je nato povezana z izobraževanjem, učenjem (Žerovnik, 1996).

Vrtec kot institucija je skozi zgodovino zelo spreminjal svojo podobo in s tem tudi načela ter cilje, ki jih v delovanju želi doseči. Vzgoja in delo v naših vrtcih temelji na Kurikulumu za vrtce (1999), ki je nacionalni dokument. V njem so predstavljeni **cilji** predšolske vzgoje (str. 4):

- razvijanje sposobnosti razumevanja in sprejemanja sebe in drugih
- razvijanje sposobnosti za dogovarjanje, upoštevanje različnosti in sodelovanje v skupinah
- razvijanje sposobnosti prepoznavanja čustev in spodbujanje čustvenega doživljanja in izražanja
- negovanje radovednosti, raziskovalnega duha, domišljije in intuicije ter razvijanje neodvisnega mišljenja
- spodbujanje jezikovnega razvoja in učinkovite in ustvarjalne uporabe govora, kasneje pa tudi branja in pisanja
- spodbujanje umetniškega doživljanja in izražanja
- spodbujanje gibalnih sposobnosti in spretnosti
- posredovanje znanj različnih področij znanosti in iz vsakodnevnega življenja
- razvijanje samostojnosti pri higienskih navadah in pri skrbi za zdravje

Iz ciljev Kurikuluma za vrtce (1999, str. 5) pa so **izpeljana osnovna načela predšolske vzgoje**:

- načelo demokratičnosti in pluralizma
- načelo avtonomnosti, strokovnosti in odgovornosti
- načelo enakih možnosti, upoštevanja različnosti med otroki in priznanja pravice do izbire in drugačnosti
- načelo ohranjanja ravnotežja med različnimi vidiki otrokovega telesnega in duševnega razvoja
- načelo sodelovanja z okoljem

Kot temeljne **naloge** vrtcev pa so opredeljene naslednje tri:

- pomoč staršem pri celoviti skrbi za otroka
- izboljšanje kakovosti življenja družin in otrok
- ustvarjanje pogojev za razvoj otrokovih telesnih in duševnih sposobnosti (Kurikulum, 1999, str. 10).

Na podlagi Kurikuluma za vrtce (1999) se izvaja delo v javnih vrtcih. Kurikulum (1999) zajema vsa področja. To so jezik, družba, narava, gibanje, umetnost in matematika. Področja se med seboj prepletajo in povezujejo, načrtovanje aktivnosti, kako to izvesti, pa je prepuščeno vzgojiteljici, ki pa mora pri tem upoštevati razvojno stopnjo, interese in želje otrok in želje njihovih staršev. Kurikulum je svoje temelje dobil po številnih analizah, predlogih in rešitvah in s tem uokviril predšolsko vzgojo pri nas.

Vrtec ima poleg staršev velik vzgojni vpliv na otroka, kot kažejo raziskave v sedemdesetih in osemdesetih letih (Marjanovič Umek, Fekonja, Kavčič in Poljanšek, 2002), ki so bile primarno usmerjene na preučevanje vpliva vrtcev na otrokov razvoj. Te raziskave kažejo na pozitivne učinke vrtca na otrokov spoznavni, govorni in socialni razvoj. Skupne ugotovitve in poudarki različnih raziskav so: vsi otroci, gledano z razvojnega vidika, »pridobijo« v vrtcu, še posebej pa tisti, katerih starši imajo nižjo izobrazbo in/ali manj spodbudno družinsko okolje; vzdolžno spremljanje otrok v daljših časovnih obdobjih kaže, da gre za dolgotrajne učinke predšolske vzgoje v vrtcu, ki pozitivno vplivajo na otrokov razvoj, uspešnost v šoli, integracijo v socialno okolje; obstajajo pa tudi pozitivne povezave med kakovostjo življenja v družini in pozitivnim vplivom vrtca na otrokov razvoj in učenje.

Vrtci so se najprej razvijali kot varstvene ustanove, z vsebinskim poudarkom na varstvu otroka v času zaposlitve staršev; svojo vzgojno funkcijo in vlogo učenja pa so intenzivneje razvijali mnogo kasneje. To potrjuje celo etimologija (besedni pomen) »otročkih jasli« (Žerovnik, 1996). Layzer, Goodson in Moss (1993, v Marjanovič Umek idr., 2002), ki so analizirali različne vrtčevske vzgojne prijeme, navajajo tudi sodelovanje med vzgojiteljico in pomočnico vzgojiteljice kot eno izmed pogojev za kakovostno predšolsko vzgojo.

Ne glede na to, ali gre za vpliv staršev ali drugih odraslih, pa je osnovno načelo vseh, ki otroka vodijo v svet – življenjski zgled. Vzgojiteljeva ali vloga staršev ni samo proizvajati srečo, uspešnost, ampak zgolj dajati takšen zgled, ki je vreden spoštovanja in posnemanja, ter trdnost za življenje (Zalokar Divjak, 1996). E. Maccoby in C. Lewis (2003, v Marjanovič Umek idr., 2002) za izboljšanje kakovosti v vrtcih pri vzgoji otrok poudarjata tudi navezanost na institucijo (vrtec) in na vrstnike v vrtcu in ne samo navezanost na vzgojiteljice.

5.2. VZGOJITELJ V VRTCU

Vzgojiteljica ima v vrtcu pomembno poslanstvo. V odnosu z otrokom igra različne vloge: vodje, skrbnice, soigralke, poučevalke (Cugmas, 2003, v Bezenšek, 2003). Poskrbeti mora za otrokovo fizično varnost in udobje, čustveno varnost in zadovoljitev telesnih potreb po hrani, pijači, počitku, obenem pa je njegova spremljevalka pri oblikovanju odnosov z vrstniki in odraslimi zunaj družine.

Čeprav vzgojiteljica prevzema veliko odgovornosti pri delu z vsakim posameznikom, vrtec otroku ne more biti dom in vzgojiteljica mu ne more biti mama. Lahko postane otrokov pomembni drugi, otrok pa mora biti za vzgojiteljico vrednota, ki mu mora nuditi varnost in sprejetost, za kar je potrebna oblikovana osebna in poklicna identiteta ter velika mera naklonjenosti, občutljivosti in ljubezni do otrok (Senica, 1998).

Otrok je v vzgojnem procesu aktivni udeleženec, saj zbira informacije iz svoje okolice, skladno s svojo razvojno stopnjo. Od vzgojiteljev, na podlagi svojih potreb, zahteva njihovo nenehno aktivnost, pomoč pri zadovoljevanju teh potreb oziroma podporo pri tem. Življenje v vrtcu močno vpliva na otrokovo vzgojo. Vzgojitelji so za otroke nekakšen model, po katerem se učijo, saj z njimi, poleg staršev preživijo večino časa. Otrok se tako nauči pozitivnih in negativnih oblik vedenja, saj učenje po modelu poteka avtomatično, nezavedno. Zato je vzgojiteljeva naloga, da je pri svojem delu še posebej pozoren na svoje vedenje, izražanje, podajanje informacij. Vzgojitelji uporabljajo različne vzgojne postopke, da bi vplivali na vzgojo otrok. Pri svojem ravnanju zavestno usmerjajo otrokov razvoj in pri tem upoštevajo predvsem pedagoška in psihološka spoznanja ter osebne življenjske in profesionalne izkušnje (Lepičnik Vodopivec, 2012).

III. EMPIRIČNI DEL

1. OPREDELITEV PROBLEMA

Vzgoja je proces, ki se v človekovem življenju zaključi šele s smrtjo. Vzgajani smo zato vsi in vsi tudi vzgajamo – če to hočemo ali ne (Žorž, 2010). Vzgoja se vedno spreminja ne samo po vsebini, temveč tudi po načinih in metodah dela. Kakšen vzgojni stil uporabljamo ali zagovarjamo, je odvisno od naših stališč in razumevanja cele vrste elementov, ki zadevajo vzgojo otroka in vlogo vzgojitelja ali vlogo staršev pri tem (Peček Čuk in Lesar, 2009).

Pojem vzgoja in predvsem, kako jo izvajati, da bo prinesla zelene rezultate, je velikokrat osrednja tema pogovorov popolnoma vsakdanjih ljudi, ki se znajdejo v vlogi staršev ali vzgojiteljev (Peček Čuk in Lesar, 2009). Zato želim v empiričnem delu raziskati, ali se starši in vzgojitelji zavedajo pomembnosti medosebnih odnosov in komunikacije v odnosih ter kako so opremljeni z znanjem, potrebnim za vzpostavljanje, ohranjanje in razvijanje dobrih medosebnih odnosov, kar poudari tudi A. Žerovnik (1996), ki meni, da so to pomembni dejavniki, ki vplivajo na vzgojo otroka in kakšna so stališča staršev in vzgojiteljev o vzgoji otroka.

2. CILJI

Družina in vrtec sta pomembna dejavnika, ki vplivata na otrokov razvoj. V svojem diplomskem delu želim raziskati mnenja staršev o lastni vzgoji otrok in njihova mnenja primerjati z mnenji vzgojiteljev o vzgoji v vrtcu. Glede na svoje izkušnje pri delu v vrtcu in izkušnje kot starš, me zanima, kakšna stališča do vzgoje otrok imajo starši in kakšna vzgojitelji v vrtcu, kako so prišli do takih stališč, kakšne vzgoje so bili deležni starši in na kakšen način vzgajajo zdaj svoje otroke in s kakšno vzgojo so seznanjeni vzgojitelji v vrtcu in na podlagi vsega tega, kje prihaja do morebitnih razlik v vzgoji.

3. RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

V diplomskem delu sem skušala odgovoriti na naslednja raziskovalna vprašanja:

1. Kateri vzgojni stil prevladuje pri starših in kateri pri vzgojiteljih v vrtcu?
2. Ali imajo vzgojiteljice v vrtcih različna stališča o vzgoji otroka kot starši?
3. Iz katerih virov vzgojiteljice črpajo znanje o vzgoji otrok, vzgojnih stilih in o potrebah otroka in iz katerih starši?
4. Kako vidijo vzgojitelji/ce in kako starši vlogo vzgoje v današnjem času in kako v preteklosti?
5. Ali imajo mame različna stališča o vzgoji kot očetje?
6. Katere so najpogostejše težave staršev in vzgojiteljic pri vzgoji otrok?
7. Kaj starši/vzgojitelji menijo o svojih potrebah po izobraževanjih (pomembnost izobraževanja o vzgoji otrok)?

4. RAZISKOVALNA METODA

4.1. VZOREC

V vzorec sem zajela dve družini oziroma sem intervju izvedla z mamo in očetom dveh (različnih) otrok, v starostnem obdobju 3–4 let: prva družina je iz Ljubljane, oba starša zaposlena (oče – dipl. informatik, mama – dipl. ekonomist), imata fanta, starega tri in pol leta in hodi v vrtec. Druga družina je iz Celja, oče zaposlen, mama brezposelna (oče – ekonomist, mama – ekonomist), imata fanta, starega tri in pol leta in ne hodi v vrtec, ampak ga v dopoldanskem času pazi mama. Poleg tega sem opravila intervju tudi z dvema vzgojiteljicama iz dveh vrtcev, ki delata v starostnih skupinah otrok, starih 3–4 leta. Ena vzgojiteljica je iz vrtca v središču Ljubljane in kot vzgojiteljica dela že 8 let, druga vzgojiteljica pa je mlajša in dela v vrtcu v okolici Ljubljane-Brezovica, tam je zaposlena skoraj 4 leta, obe vodita mešani skupini fantov in deklic.

4.2. PRIPOMOČEK

Za intervju je značilno zbiranje podatkov s pogovorno komunikacijo med dvema osebama (Vogrinc, 2008). Kot raziskovalka sem z intervjujem ugotavljala mnenje staršev in vzgojiteljic o vzgoji otrok in na ta način spoznavala njihova čustva, misli, namere, pomene, ki jih pripisujejo posameznim dogodkom in stvarem.

Za osnovni pripomoček raziskovanja v diplomskem delu sem uporabila delno strukturiran intervju (glej prilogo 1). Pri delno strukturiranem intervjuju nisem uporabila vprašanj točno tako, kot sem jih na začetku pripravila, ampak zgolj kot vodilo ali predlogo za intervju, to je seznam okvirnih tem, ne podrobnih vprašanj (Mesec, 1998).

Vogrinc (2008) pravi, da je za cilje, ki naj bi jih dosegla z izvedbo intervjuja, treba postaviti nekaj bistvenih vprašanj odprtega tipa, kar sem tudi naredila. V intervju sem vključila uvodni predstavitveni del, v katerem sem se predstavila kot oseba in kaj je moj namen, zaključni del, kjer sem se zahvalila za sodelovanje in osrednji del, ki so zajemala odprta vprašanja. Vprašanja so mi služila kot pomoč, da sem se med pogovorom usmerila na tista področja, ki jih zajemajo raziskovalna vprašanja. Pri oblikovanju vprašanj sem izhajala iz teoretičnih izhodišč o vzgoji otrok staršev in vzgojiteljev.

4.3. POSTOPEK ZBIRANJA PODATKOV

Vzgojiteljici in starše, vsakega posebej, sem najprej seznanila s temo, na katero sem se osredotočila v svojem diplomskem delu in z nekaterimi svojimi cilji in težavami, ki sem jih želela doseči. Prosila sem jih tudi za dovoljenje snemanja pogovorov za lažjo in hitrejšo izvedbo pri zapisu intervjuja in jim pri tem zagotovila anonimnost.

Uporabila sem deskriptivno metodo kvalitativnega raziskovanja za analizo vzgoje otrok staršev in vzgojiteljev. Analizirala sem delno strukturirane intervjuje, ki sem jih med seboj primerjala, in iskala povezave oziroma razlike njihovih mnenj glede vzgoje otrok. Odgovore intervjuvancev sem obdelala po korakih za kvalitativno obdelavo podatkov, kot v teoriji priporoča Vogrinc (2008). Intervju sem dobesedno prepisala, potem pa besedilo razčlenila tako, da sem dobila enote kodiranja, torej del besedila, za katerega sem presodila, da vsebuje za

raziskavo pomembne informacije. Kodirnim enotam sem pripisala kode in kode kodirala. Kodiranje pa je glavna povezava za postopek zbiranja podatkov in oblikovanje teorije, ki naj bi razložila zbrane podatke (glej prilogo 2).

5. REZULTATI ANALIZE INTERVJUJEV

V rezultate in analizo intervjujev sem združila intervjuja vzgojiteljic, ki delata v starostni skupini 3–4 leta in intervjuje staršev obeh družin. Vsaka kategorija je predstavljena s svojo tabelo in analizo za večjo preglednost. Pri posameznih kategorijah so predstavljeni rezultati analize intervjujev, ki so prikazani v obliki tabel s pomočjo kod 2. reda in kod 1. reda, ki sta mi omogočili jasen vpogled v razlike in podobnosti odgovorov.

5.1. DRUŽINA/VRTČEVSKA SKUPINA

Družina in vrtec se mi zdita zelo pomembna dejavnika, ki vplivata na vzgojo otrok, zato je prva koda 2. reda *opis družine/skupine*. Razčlenila sem medosebne *odnose v družini/skupini; vlogo mame in vlogo očeta z otrokom* in *odnose v skupini med otroki in vzgojiteljicama* in *osebnost otroka*, kajti kot pravi I. Gašperlin (2016) so ključnega pomena pri vzgoji otrok, saj so osnovni pogoj za otrokovo duševno zdravje, njegovo srečo in uspešnost v življenju.

Pri kategoriji družina/vrtčevska skupina sem ključne besede v besedilu oblikovala v kode 1. reda, ki so bolj opisne in širše in jih kasneje združila v pet kod 2. reda, ki pa so že bolj specifične in opredeljujejo kategorijo. Vsako kodo 2. reda bom analizirala in interpretirala s pomočjo teorije, da bom čim bolj predstavila celotno kategorijo in kako vpliva na vzgojo otrok. Vsi intervjuvanci niso odgovarjali na ista vprašanja, zato ponekod ni kod 1. reda.

Kode 2. reda: Opis družine/skupine, odnosi v družini/skupini, vloga mame v družini, vloga očeta v družini, osebnost otroka

KODE 2. REDA	KODE 1. REDA					
	VZG 1	VZG 2	MAMA 1	OČE 1	MAMA 2	OČE 2
Opis družine/skupine	Skupina 3–4 letniki. Večinoma fantje.	Skupina 3–4 letniki. Skupina kot druga družina. Živahni, vedoželjni, lepo vodljivi.	Aktivna, ljubeča družina, malo glasna.	Živahna, dinamična aktivna, včasih neuravnovešena	Prijetna tričlanska mlada družina.	Običajna družina. Gojijo vrednote, ki so zaradi kapitalizma že izumrle.
Odnosi v družini/skupini	Veliko gibalnih aktivnosti. Vsi otroci dobro vključeni in sprejeti. Odnos s sodelavko dober, se odlično dopolnjujeta. Odkar je mama, ima do otrok še bolj ljubeč odnos. Jih posluša, pocrklja, vsakemu nameni nekaj časa dneвно. Z otroki enakovreden odnos.	Radi sodelujejo Radi prihajajo v vrtec. Odnos z otroki ljubeč in razumevajoč. K dobremu vzdušju v skupini pripomore tudi doslednost. Če uživaš sam, zagotovo uživajo tudi otroci.	Pomemben čas skupaj. Otrok enakovreden član družine. Otrok dobi veliko pozornosti. Oče ga pelje v vrtec, pride iskat. Aktivna družina, športne aktivnosti. Motorične aktivnosti.	Veliko se smejejo in uživajo, občasno pa tudi kričijo. Pomemben se mu zdi čas, preživet z otrokom se mu zdi premalo.	Veseli se skupnih trenutkov. Skušajo izvedeti čim več, kaj se je komu zgodilo v dopoldanskem času, ko niso bili skupaj. Po kosilu pospravi posodo, otrok se igra z očetom. Aktivnosti z otrokom zunaj.	Partnerko pohvali za pridnost.
Vloga očeta v družini				Oče ga pelje v vrtec in pride iskat. Premalo časa z otrokom. Prilagaja se otroku, njegovi igri. Ukvarjata se veliko s športom (sploh poleti), aktivne igre doma (viteške boji – mečevanje, policisti in roparji).	Po kosilu pospravi posodo, otrok se igra z očetom. Potem pa grejo spet skupaj ven.	V aktivnosti otroka vključita zraven.
Vloga mame v družini			Odpri, ljubeč odnos z otrokom. Da mu občutek, da ga ima rada.		Mama doma z otrokom. Lep, ljubeč odnos z otrokom.	
Osebnost otroka		Živahni, vedoželjni, lepo vodljivi.	Otrok zjutraj ni zgovoren. Po vrtcu bolj zgovoren. Otrok radoveden, veliko sprašuje, zanima ga veliko stvari.			

Vsi intervjuvanci so jasno opisali svoje vloge pri vzgoji otrok. Predvsem so svoje vloge in vloge ostalih posameznikov v družini/vrtčevski skupini opredelili skozi medosebne odnose, ki sem jih v tabeli prikazala s kodami 2. reda.

Na začetku intervjujev sem želela, da vsak posameznik **opiše svojo družino/vrtčevsko skupino** (1. koda II. reda) in mogoče tudi na tak način izvem, kaj več o njihovem stališču o vzgoji na splošno. Večinoma so mi odgovarjali dejansko z opisom družine oziroma vrtčevske skupine. Pri mamah je temeljil opis njihove družine predvsem na čustveni ravni (*»... ljubeča družina, prijetna mlada družina ...«*). Čustva so pomemben dejavnik družinske vzgoje, kot pravita D. Intihar in M. Kepec (2002), saj so čustveni odnosi, ki temeljijo na ljubezni, temeljni v otrokovi vzgoji. Očeta sta pri opisu svoje družine odgovorila bolj na opisni ravni, eden *»... zelo živahna, aktivna ...«*, je družino opisal bolj glede na aktivnosti, ki jih počnejo, drugi pa kot *»... povsem običajno ...«* in pri tem poudaril, da poskušajo *»... gojiti vrednote, ki so zaradi kapitalizma že skoraj izumrle ...«*. Iz tega sklepam, da mame bolj čustveno opredelijo odnose v družini, očeta pa opis družine vidita v skupnih dejavnostih, ki jih počnejo z otrokom.

Opis vrtčevske skupine pri vzgojiteljicah je bil večinoma starost otrok, koliko deklic, koliko fantov, pri drugi vzgojiteljici celo na družinski ravni *»... je kot moja druga družina ...«*. Iz tega lahko sklepam, da je druga vzgojiteljica bolj čustveno vpletena v vrtčevsko skupino, zato je mogoče učinkovitost vzgojnega delovanja v tej skupini ali »družini«, kot ji pravi vzgojiteljica, glede na to pojmovanje mogoče višja, saj M. Pšunder (1998) pravi, da je učinkovitost vzgojnega delovanja v družini oziroma v skupini odvisna od skladnosti odnosov, položaja otroka, zrelosti staršev (vzgojiteljev) in predvsem pedagoškega čuta (vzgojiteljev). Lahko pa je tudi obratno in deluje preveč čustveno in s tem otrokom zavira zavedanje o razlikah med vrtcem in družino in odnosi v teh dveh skupinah. Lahko pa ta opredelitev odnosov temelji na potrebi po dokazovanju, da dela dobro za otroke in se v tem kaže občutljivost teme o tem, kako vzgajati otroke oziroma kaj govoriti o vzgoji otrok.

Vsem intervjuvancem predstavljajo dobri **medosebni odnosi v družini/ vrtčevski skupini** (2. koda II. reda) pomemben del pri vzgoji otrok. Za dobre medosebne odnose se poskušajo predvsem veliko pogovarjati med seboj: kot pravi ena mama *:»... Skušajo izvedeti čim več, kaj se je komu zgodilo dopoldne, kaj so počeli ...«* in s tem gradijo na zaupanju v odnosih. Druga mama pa opredeli, da ji je zelo pomembno, da je otrok enakovreden član družine, torej, da so si vsi v družini enakovredni in da ne obravnavajo otroka kot posebnega člana družine, imajo sodelovalen odnos z njim in s tem pripomorejo k temu, da bo otrok zrasel v samostojno, kritično osebnost, odgovoren zase in za druge ter spoštljiv do sebe in drugih, kar poudarja tudi Juul (2013). Skozi intervjuje starši poudarijo, da jim je pomemben čas, ki ga preživijo skupaj in kako

zelo vpliva na vzgojo otrok in s tem posledično tudi na medosebne odnose v družini, saj se v prostem času, ki ga preživijo skupaj, lahko posvetijo en drugemu, tako kot pravi tudi M. Tomori (1994) in s tem gradijo na medosebnih odnosih. Vsem intervjuvancem veliko pomeni, da se otroku *posvetiš z igro, poslušanjem, pogovorom itd ...* M. Ule idr. (2000) menijo, da je preživljanje prostega časa z otrokom pomembno, saj nam velikokrat zmanjkuje časa za spoznavanje in poglobljanje medosebnih odnosov ter medsebojno druženje, kar poudarijo tudi starši v svojih odgovorih.

Vzgojiteljici se pri medosebnih odnosih osredotočita na dobro vključenost otrok v skupino (*»... vsi so dobro sprejeti ...«*), kar je temeljnega pomena za dobre medosebne odnose. Ena od vzgojiteljic celo opiše odnos med njo in sodelavko in pravi: *«... odnos je dober, se odlično dopolnjujeva ...«*, kar se mi zdi zelo pomembno za medosebne odnose v celi skupini; sta zgled otrokom v skupini. Druga pa se osredotoči na odnose otrok v skupini (*»... otroci radi sodelujejo ...in radi prihajajo v vrtec ...«*) Njun odnos do otrok obe opišeta kot *ljubeč, razumevajoč in enakovreden odnos*.

Pri odnosih v družini bi poudarila, da so razdeljene **vloge mame in očeta** (3. in 4. koda II. reda) različne, glede na to, ali je njun otrok v vrtcu ali ne. Mama, ki je doma z otrokom, preživi z njim večino dneva, vendar je tudi očetu zelo pomemben čas z otrokom (*»...po kosilu jaz pospravim posodo, oče pa se igra z otrokom...«*). Otrok, ki hodi v vrtec, pa zaradi prezaposlenosti mame večino časa izven vrtca med tednom preživi z očetom (*oče ga pelje v vrtec, iz vrtca*). Oče veliko poudarja njegov odnos z otrokom oziroma njuno igro (*»... Viteške borbe, mečevanje, policija, ropar ...«*). Obe mami skozi intervju dostikrat opisujeta njun odnos z otrokom na čustveni ravni (*»odprt, ljubeč odnos ...«*), očeta pa označita njun odnos z otrokom bolj preko aktivnosti, ki jih počneta skupaj z otrokom. Iz intervjujev sklepam, da glede na povedano o vlogah v družini, resnično vzgoja ni več le v rokah mame, temveč vedno bolj tudi v rokah očetov, kot pravi G. Čačinovič Vogrinčič (1998).

Rada bi poudarila, da je le ena mama poudarila **osebnost otroka** (5. koda, II. reda) kot pomemben vpliv pri vzgoji otroka in se mi zdi ključnega pomena za medosebne odnose. S tem je pokazala, da ga resnično obravnava enakovrednega sebi in s tem, kot pravi Juul (2013), ustvarja dobre pogoje za zaupanje in spoštovanje med njima, kar pozitivno vpliva na vzgojo. Zanj ima pomembno vlogo osebnost otroka oziroma, kako se v določeni situaciji otrok obnaša: *»... Otrok zjutraj ni komunikativen ...«* in *»... po vrtcu je bolj zgovoren ...«*.

5.2. KOMUNIKACIJA

Komunikacija je ključna povezava med posamezniki, ne le v družini, ampak tudi v vrtcu, kot pravi Žgavec (2000), zato sem jo opredelila kot samostojno kategorijo, ki vpliva na vzgojo otrok. Pri kategoriji komunikacija sem ključne besede v besedilu oblikovala v kode 1. reda, ki so bolj opisne in širše in jih kasneje združila v tri kode 2. reda, to so *komunikacija otroka*, *komunikacija v družini*, *komunikacija vzgojiteljice*, ki pa so že bolj specifične in opredeljujejo kategorijo. Vsako kodo 2. reda bom analizirala in interpretirala s pomočjo teorije, da bom čim bolj predstavila celotno kategorijo in kako vpliva na vzgojo otrok. Vsi intervjuvanci niso odgovarjali na ista vprašanja, zato ponekod ni kod 1. reda.

Kode 2. reda: *Komunikacija otroka, komunikacija v družini, komunikacija vzgojiteljice*

KODE 2. REDA	KODE 1. REDA					
	VZG 1	VZG 2	MAMA 1	OČE 1	MAMA 2	OČE 2
Komunikacija otroka			Otrok ni ravno jutranji tip, ni zgovoren. Veliko pogovora, otrok radoveden, veliko sprašuje, zanima ga veliko. Mama hodi na delavnice komunikacije.			
Komunikacija v družini			Skušamo komunikacijo spodbuditi na kakšen drug način. Danes si pa vesel in potem on nadaljuje. Pogovor z otrokom brez popačenk. Skuša mu pojasniti s pogovorom, kaj je prav in kaj ni. Včasih tudi kričanje. Pozitivno komuniciranje, spodbuda.	Občasno kričijo. Zaupne stvari se pogovarjajo pred spanjem. Razlaga, kaj je prav in kaj narobe. Če pogovor ne zaleže –kazen. Otroka ne kritizira, mu pove, da zna bolje. Pogovor na šaljiv način, včasih resno. Preveč razlaga, zdi se mu, da otrok ne upošteva avtoritete.	Med opravili se pogovarjajo. Se pogovarja odraslo. V igri se pogovarja na otrokovi ravni, prilagodi se mu.	Skozi igro se veliko pogovarjata. Pojeta pesmi. Se šalita. Mimika obraza mu dosti pomeni pri komunikaciji. Razlaga otroku, kaj je prav in kaj ni. Skozi pogovor želi otroku predstaviti določene vrednote, spoštovanje.
Komunikacija vzgojiteljice	Pogovarjanje o različnih čustvih. Včasih povzdigne glas. Ko je jezna, veliko govori. Povzdignjen glas, ko se ustraši, ko gre za nevarnost. Pomembno ji je poslušanje in slišanje.	Z otroki se pogovarja odraslo, saj se tako počutijo pomembne in odgovorne.				

	Otroke ima za enakovredne sogovornike. Poskuša otroke slišati ne samo poslušati. Ne uporablja pomanjševalnic. Pri pogovoru cvili.					
--	---	--	--	--	--	--

Komunikacija se nam včasih zdi zelo samoumevna spremljevalka v življenju. Pri vzgoji otrok je zelo pomembno, ali starši/vzgojitelji znajo prisluhniti, kaj jim otrok sporoča, ne samo z verbalno komunikacijo, ampak tudi z neverbalno in da znajo spodbuditi pogovor med njimi, kot pravi Brajša (1993), da gre pri medosebnih odnosih za vse te elemente komunikacije.

Mama otroka, ki hodi na komunikacijske delavnice, edina opiše tudi **komunikacijo otroka** (1. koda, II. reda). Pri pogovoru uporablja razumevajoči stil komunikacije, kjer sta oba v nekako enakopravnem položaju. Prejemnik želi razumeti misli in čustva pošiljatelja, kot to opredeli J. Lepičnik Vodopivec (1996), kar je pomembno pri pogovoru z otrokom. Mama tudi opiše otroka, zjutraj ne preveč zgovornega, zato se mu prilagodi in skuša komunikacijo spodbuditi na kakšen drug način »... *Danes si pa vesel ...*« in potem on sam nadaljuje, s tem pa hkrati ustvarja pozitivno izhodišče za vzgojo otroka.

Pogovor je ključnega pomena pri vzgoji vseh intervjuvancev. Starša otroka, ki ni vključen v vrtec, dostikrat omenita neverbalno komunikacijo z otrokom (**komunikacija v družini in komunikacija vzgojiteljice**; 2. in 3. koda, II. reda.) Oče poudari «... *Pogovarjamo se skozi igro in skozi situacije ... pojemo pesmi, se šalimo ...*« in »... *Vse skupaj spremlja tudi mimika obraza, da otrok točno ve, kaj in kako stvari stojijo.*« Že s tem, ko si vzamemo čas za otroka in ko otrok začuti, da je dobil našo pozornost in mero zaupanja, se nam bolj odpre in veliko bolj komunicira, kot pravi M. Tomori (1994), kar prakticirajo tudi starši. Mama pravi tudi »... *Včasih se pogovarjam popolnoma odraslo, ko pa se pogovarjava med igro, se spustim na njegov nivo razmišljanja in takrat ga ne vzgajam, temveč se samo prepustim njegovi bujni domišljiji.*« Čeprav pravi, da ga takrat med igro ne vzgaja, je to lahko vzgoja, ampak na nezaveden način, kot pravi Brajša (1993), ki poudarja, da velikokrat vzgajamo na nezavedni ravni. Intervjuvancem je pomembno, na kakšen način se pogovarjajo z otrokom in kot pravi vzgojiteljica «... *Z otroki se pogovarjam odraslo, saj se tako počutijo pomembne in odgovorne ...*« in eden od staršev «... *pogovarjam se brez popačenk ...*«, kar spada pod vzgojni element pozitivne komunikacije, ki pripomore k temu, da se otrok počuti enakovrednega člana družine oziroma vrtčevske skupine, kot to opredeli Juul (2013).

Kaj je prav in kaj ni oziroma pri postavljanju meja, se starši večinoma odzivajo s svetovalnim stilom komunikacije in razlagalnih stilom. Prvi je najpogostejši v medosebni komunikaciji, kjer gre predvsem za dajanje nasvetov in sodb, kot to opredeli Rogers (1985; v Lepičnik Vodopivec, 1996) in kot večina staršev poudari, skušajo otroku predstaviti, kaj je prav in kaj ni. Pri tem pa kontradiktorno pravijo, da želijo, da sam spozna, kaj je prav in kaj ni.

Skozi intervju vzgojiteljic (*»... skušam otroke slišati in ne samo poslušati ...«*) in tudi pri nekaterih starših je pri komunikaciji z otrokom kot vzgojnim dejavnikom zaznati pomembnost poslušanja otroka in hkrati razumevanje, torej gre za dvosmerno komunikacijo, kot to navaja Žgavc (2000).

5.3. ELEMENTI VZGOJE

M. Peček Čuk in I. Lesar (2009) sta vzgojne stile opredelila kot odnos med staršem/vzgojiteljem in otrokom, pri katerem se prepletajo različni elementi vzgoje, hkrati pa na vzgojne stile vplivajo tudi stališča posameznikov, zato sem se pri tej kategoriji osredotočila na elemente vzgoje in starševska/vzgojiteljeva stališča o vzgoji.

Pri kategoriji elementi vzgoje sem ključne besede v besedilu oblikovala v kode 1. reda, ki so bolj opisne in širše, in jih kasneje združila v dve kodi 2. reda: elementi vzgoje in stališča o vzgoji, ki pa sta že bolj specifični in opredeljujeta kategorijo. Obe kodi 2. reda bom analizirala in interpretirala s pomočjo teorije, da bom čim bolj predstavila celotno kategorijo in kako vpliva na vzgojo otrok.

Kodi 2. reda: Elementi vzgoje, stališča o vzgoji

KODE 2. REDA	KODE 1. REDA					
	VZG 1	VZG 2	MAMA 1	OČE 1	MAMA 2	OČE 2
Elementi vzgoje otroka	<p>Upoštevanje Kurikuluma za vrtce.</p> <p>Spoštovanje otrok in upoštevanje. Pozitivna klima.</p> <p>Sodelovalni odnos. Poslušanje otrok. Postavljanje mej. Delo na samostojnosti.</p> <p>Pomemben se ji zdi pogovor o čustvih in kako se odzvati. Ob občutkih jeze najprej globoko vdihniti, preštet do pet, saj je reakcija takrat mnogo bolj premišljena in ne narejena v afektu. Včasih povzdigne glas.</p> <p>Otroke v vrtcu seznaniti z odvzemom ugodnosti oziroma s posledicami, ki jih ima njihovo ravnanje.</p> <p>Pri prvem kršenju določenega dogovora ga ponovno opozori in pove, kakšna je posledica, če bo z vedenjem nadaljeval.</p> <p>Pomembno je, da se dogovora drži, da če s tem vedenjem nadaljuje, sledi »kazen« ... npr. mora zamenjati aktivnost, ne more imeti več vloge pomočnika, zamenja stol.</p>	<p>Upoštevanje Kurikuluma za vrtce. Navajata jih na samostojnost. Ves čas jim tudi pomagava, če kaj potrebujejo.</p> <p>Vključitev otrok v delovni proces. Jezo preusmeriti v humoren, poučen način.</p> <p>Kazen ni rešitev. Otrok mora biti vpleten v reševanje posledic svojega dejanja.</p> <p>S prepovedovanjem dosežeš le obratno. Metoda pogovora namesto kaznovanja. Vsako otrokovo delo je treba pohvaliti.</p> <p>Usmerjanje otrok dobrodošlo in ne nadziranje. S kaznijo otroku prepričimo, da bi sam prišel do drugačne rešitve. Z otroki se pogovarja odraslo, saj se tako počutijo pomembne in odgovorne.</p> <p>Se ne jezi na otroke. Doslednost uspešna metoda. Prisluhne otroku.</p>	<p>Verjame v pohvalo. Vzgoja z zgledom. Spodbuda, da otrok izraža svoje mnenje, da razmišlja, da sam išče odgovore. Včasih kazni. Včasih tudi kričanje. Pušča otroku dovolj svobode.</p>	<p>Vključuje ga v aktivnosti. Pohvale otroku, ljubezen, spodbuda, zahteven do otroka. Daje otroku občutek, da je ljubljen.</p> <p>Otrok naj razume, kaj je prav in kaj ni. Poskušam mu razložiti, kaj je naredil narobe. Včasih se pri tem počuti razburjeno, užaljeno, odvisno od situacije. Včasih pomaga pogovor, včasih kazni (npr. ni risanke zvečer)</p> <p>Naj se drži dogovorov. Pogovor, sledi kazni.</p> <p>Ga ne kritizira, pove, da zna bolje. Spodbuda, da zna bolje.</p>	<p>Ga pohvali. Skušam izvedeti čim več, kaj se je komu zgodilo v dopoldanskem času, ko niso bili skupaj. Vzgoja po občutku. Ni še bila jezna na otroka.</p> <p>Če je kakšno dejanje, za katerega mu je prej na dolgo in široko razložila, da to ni v redu, ponovil, potem je huda in mu še enkrat razloži, da to ni v redu. Če pa se to konstantno ponavlja, mu prepove igro s traktorji ali gledanje risank.</p> <p>Mu razloži, če naredi kaj narobe. Ga pohvali v vsakem primeru. Ne kritizira. Ne nadzira otroka. Postavljanje mej dobrodošlo.</p>	<p>Otrok pomaga pri opravih. Ne sili otroka jesti. Skozi igro se veliko pogovarjata. Pojeta pesmi. Postavljanje mej med dobrim in slabim. Ga pohvali. Mimika obraza pri vzgoji pomaga. Otrok naj bo samostojen pri odločanju. Predstavi mu dobre in slabe stvari, naj se sam odloči. Ne nadzira, ampak usmerja.</p>
Stališča o vzgoji	<p>Poslušanje otrok. Pomembne meje. Otroci nimajo mej od doma. Delo, usmerjeno v odnose, navade, vsakodnevna znanja.</p> <p>Otroci so razvajeni. Primanjkuje jim pristnih odnosov s starši.</p> <p>Vzgojitelj mora biti pozitiven zgled otroku.</p> <p>Pomembnost mej. Doseže jih z doslednostjo. Meje predstavljajo otroku varnost in jih nujno potrebuje.</p>	<p>Ne gre le za vzgojo, ampak v prvi vrsti učenje.</p> <p>Vzgoja je pretežno na starših. S kaznijo otroku prepričimo, da bi sam prišel do drugačne rešitve. S prepovedovanjem dosežeš le obratno. Dobro vzdušje, pripomore doslednost. Meje so pomembne. Doslednost pri mejah.</p>	<p>Meje so ji zelo pomembne. Pomembno ji je spoštovanje drugih in različnih, nenasilje, delovne navade. Običajno se odzove mirno. Trud otroka zase in ne za druge.</p>	<p>Vzgoja po občutku in izkušnjah. Postavljanje mej je pomembno. Pomembno spoštovanje.</p>	<p>Vzgoja po občutku.</p>	<p>Vzgoja po občutku. Vzgoja se mu zdi zelo pomembna.</p>

Starši otroka, ki je vključen v vrtec, se z otrokom veliko pogovarjajo (mama celo hodi na komunikacijske delavnice) in jim je pogovor ključnega pomena pri vzgoji. Oba sta si enotna, da se glede otrokovega neželenega vedenja najprej želita mirno pogovoriti, oče pravi: *«... poskušam mu razložiti, kaj je naredil narobe ...»* in mama, ko reče: *«... poskušam odreagirati mirno, seveda ne uspe vedno mu razložiti, da je naredil napako in mu pri tem dati občutek, da ga imam vedno rada, vendar se ne strinjam z njegovim vedenjem, ki ima seveda posledice, tudi kazen včasih ...»* (mama poudari, da ji to ne uspe vedno in da, ko kriči nanj, je razočarana nad seboj), sledi kazen, če pogovor ni dovolj. Starši imajo o vzgoji otroka zelo podobno mišljenje in razmišljanje. Obema sta pomembna tudi spoštovanje drugih in drugačnih, oba poudarita tudi spodbudo kot enega izmed **elementov vzgoje (1. koda II. reda)**, saj želita doseči, da otrok sam izraža svoje mnenje, da razmišlja in sam išče odgovore. Oba verjameta v pomembnost pohvale kot spodbude, ko si otrok to zasluži. Skozi intervju sta si starša otroka, ki je v vrtcu, zelo enotna glede vzgoje, kar se mi zdi zelo pomembno, saj otrok ni zmeden glede pravil in mej, ki jih imajo zastavljeni kot družina, kar je zelo pomembno za dober razvoj ter ustvarjanje bližine v družini, ki tudi vpliva na vzgojo otroka, kot pravi Juul (2008).

Starša otroka, ki je doma, si skozi intervju nista bila toliko podobna z odgovori kot prva, pa vendar sta odgovarjala podobno. Obema se zdi vzgoja zelo pomembna pri otroku in ji dajeta velik pomen. Oba podarita pogovor kot ključni element vzgoje. Mama pravi: *«... med kosilom skušamo izvedeti čim več, kaj se je komu zgodilo dopoldne, kaj smo počeli ...»* Oče pa pravi: *«... skozi igro z otrokom se veliko pogovarjam, pojem»*. Oba pri nezaželenem vedenju otrok skušata situacijo rešiti najprej s pogovorom, oče: *«... menim, da mora otrok poznati mejo med dobrim in slabim ... ko je potrebno mu tudi povem, da je nekaj opravil narobe ... vse skupaj spremlja tudi mimika obraza, da otrok točno ve, kaj in kako stvari stojijo ...»* Oče ne omenja kazni. Mama pa: *«... če je kakšno stvar ali dejanje, za katerega sem mu malo prej na dolgo in široko razložila, da to ni v redu, kar je naredil, ponovil, potem sem huda in mu še enkrat razložim, da to ni v redu. Če pa se to konstantno ponavlja, mu prepovem igro s traktorji ali gledanje risank ...»*. Oče poudari, da želi otroka vzgojiti v samostojno osebo, ki se sama odloči, kaj je prav in kaj narobe in kako se odzvati v določeni situaciji. Večkrat poudari na primeru, da ga ne želi siliti s hrano, da bo že jedel, ko bo lačen, pušča mu svobodno izbiro. Mnenje, da otroka ne nadzirajo preveč za njegovo starost in da otroku puščajo dovolj svobode, je dober element vzgoje, ki pripomore, da otrok zraste v samostojnega, odgovornega ter spoštljivega posameznika, kot to navaja Juul (2013). Pa vendar je izjava mame, ki reče: *«... Otroka ne*

nadziram ...«, mogoče malce olepšana. Glede na to, da je njen otrok star tri leta in pol, je malce nadzora verjetno potrebno, npr. verjetno ga ne pusti samega ven na cesto, ker je še premajhen.

Pri mami otroka, ki ni v vrtcu, bi rada izpostavila še eno njeno izjavo glede vzgoje otroka: *«... Nisem še bila jezna na otroka ...»*, stavek, ki mi je ostal v spominu. Sprašujem se, ali je to mogoče? Mislim, da je vzgoja otrok še vedno nekako občutljiva tema. Mame imamo včasih občutek krivde oziroma nemoči, če otroka kaznujemo oziroma kregamo in si tega ne želimo priznati, še težje pa je to priznati neki drugi, nam tuji osebi in to sem bila v tem primeru jaz.

Vzgojiteljici pa se z elementi vzgoje veliko bolj zanašata na kurikulum in njegove naloge in cilje pri vzgoji otrok. Pomembne so jima seveda tudi meje, tako kot staršem, in menita, da so nujno potrebne pri vzgoji in da to otroci potrebujejo (*»... Meje predstavljajo otroku varnost in jih nujno potrebujejo«*). Pri tem pa otroke navajata na samostojnost tako, da jih veliko vključujeta v delovni proces in s tem poudarjata sodelovalni odnos v skupini. Veliko govorita o *poslušanju* in *upoštevanju* otrokovega mnenja, torej gradita na enakovrednem odnosu med njimi, ker želita, da se naučijo *spoštovanja* drug drugega. Pomemben jima je *pogovor*, ena od vzgojiteljic pravi: *« ... pogovarjam se z njim kot enakovrednim sogovornikom, poskušam ga slišati (ne samo poslušati) in upoštevati njegova mnenja, stališča ...»*, torej ji je pomembno, da ga obravnava kot enakovrednega člana skupine, druga pa pravi, da se otroci tako počutijo pomembne: *»... odraslo pogovarjanje z otrokom, saj se tako počutijo pomembne in odgovorne.«* Pri pogovoru z otroki, kaj je prav in kaj ni, pa pravi, da se ne poslužuje kazni: *«... Otroci v vrtcu so vedno seznanjeni z odvzemom ugodnosti oziroma s posledicami, ki jih ima njihovo ravnanje. Pri prvem kršenju določenega dogovora ga ponovno opozorim in povem, kakšna je posledica, če bo z vedenjem nadaljeval. Pomembno pa je, da se tega držim, če s tem vedenjem nadaljuje, res sledi »kazen« ... npr. mora zamenjati aktivnost, ne more imeti več vloge pomočnika, zamenja stol...»*. Vzgojiteljica pravi, da ne uporabi dejansko kazni, ampak metodo preusmeritve in je pri tem dosledna. Tu bi ponovno izpostavila, da se sogovorniki, pa naj gre za starše ali vzgojitelje, težko soočijo z besedo kazen pri vzgoji otrok in jo dajejo v navednice, pa čeprav gre za različne oblike kazni. Menim, da si skušajo dokazati in verjeti v to, da ne kaznujejo, zaradi občutka krivde oziroma nekako prepovedani v naši družbi.

Druga vzgojiteljica je pri elementih vzgoje predvsem poudarjala, da se učijo iz izkušenj in pravi: *»... S kaznijo preprečimo, da bi sam prišel do drugačne rešitve.«* in *»... otrok mora biti*

vpleten v reševanje posledic svojega dejanja ...» in meni, da: «... s prepovedovanjem dosežeš le obratno ...».

Pohvalno se mi zdi dejstvo, da starši in ne samo vzgojitelji, ki sledijo nalogam kurikulumu, svoje otroke vzgajajo tako, da jih vključijo v aktivnosti doma, v pomoč pri domačih opravilih. S tem elementom vzgoje se otrok nauči delovnih navad, posledično pa se preko njih nauči tudi določene odgovornosti, ki mu bo prišlo prav na poti k samostojnemu življenju.

Pri vseh intervjuvancih je nekaj skupnega pri njihovem **stališču o vzgoji** (2. koda II. reda), in sicer dajejo mejam in doslednosti pri postavljanju meja pri vzgoji otrok zelo pomembno mesto v otrokovem življenju, s čimer se strinja tudi G. Čačinovič Vogrinčič (1998).

Vzgojiteljici pri stališču o vzgoji veliko govorita o starših in kako oni vzgajajo otroke, ki jih vodita v skupini. Ena od vzgojiteljic starševsko vzgojo označi malce negativno: «... *Otroci nimajo mej od doma ...*«, druga vzgojiteljica pa pravi, da je »... *vzgoja pretežno na starših ...*«. Menim, da gre tu lahko za prelaganje odgovornosti na starše, pa čeprav bi morale prevladovati sodelovanje med njimi. Glede na to, da otrok na podlagi svojih potreb zahteva vzgojiteljevo pomoč in podporo, kot pravi Senica (1998), bi bilo smiselno, da bi vzgojitelji bili sodelovalno in pozitivno usmerjeni do staršev in seveda obratno.

Iz vseh teh izjav v intervjujih je razvidno, da se starši zavedajo, da ima vzgoja svoj cilj in njihove želje glede tega, v kakšno osebo naj bi otrok odrasel, so si precej podobne. Večinoma se nanašajo na vrednote, ki jih cenijo tudi sami in jih posredujejo naprej na otroke in želijo vzgajati otroke v demokratičnem oziroma avtoritativnem stilu.

5.4. VIRI INFORMACIJ O VZGOJI OTROK

Zanimalo me je, koliko starši/vzgojiteljici dejansko uporabljajo različno literaturo, vire o vzgoji, npr. spletni viri in podobno in na koga se obrnejo, ko potrebujejo nasvet o vzgoji otrok, zato sem kot peto kategorijo označila vire informacij o vzgoji.

Pri kategoriji viri informacij o vzgoji otrok sem ključne besede v besedilu oblikovala v kode 1. reda, ki so bolj opisne in širše, in jih kasneje združila v štiri kode 2. reda: *nasvet drugih*,

strokovna literatura, vzgoja po občutku, vzgoja z zgledom, ki pa so že bolj specifične in opredeljujejo kategorijo. Vsako kodo 2. reda bom analizirala in interpretirala s pomočjo teorije, da bom čim bolj predstavila celotno kategorijo in kako vpliva na vzgojo otrok. Vsi intervjuvanci niso odgovarjali na vsa vprašanja isto, zato ponekod ni kod 1. reda.

Kode 2. reda: Nasvet drugih, strokovna literatura, vzgoja po občutku, vzgoja z zgledom

KODE 2. REDA	KODE 1. REDA					
	VZG 1	VZG 2	MAMA 1	OČE 1	MAMA 2	OČE 2
Nasvet drugih	Svetovalna delavka za pomoč pri vzgoji. Veliko se poslužuje spleta. Izkušnje in znanje svojih sodelavk.	Včasih literatura ne pomaga, odvisno od otrokovega značaja. Vedno se postavi v vlogo otroka.	Posvetuje se z drugimi starši in svojimi starši oziroma svojo družino.		Spremlja sočutno starševstvo. Mnenje o vzgoji pri partnerju, starših in tašči.	
Strokovna literatura	Strokovna znanja o vzgoji. Zavezuje jih kurikulum. Vseskozi se izobražujejo. Ko ne zna, kako se odzvati, se obrne na strokovno literaturo.	Kurikulum za vrtnice.	Prebere članke o vzgoji, ko se ne zna pravilno odzvati. Komunikacijske delavnice Po izkušnjah in po znanju na področju komunikacije.	Prebere tudi članek ali raziskavo o vzgoji po predlogu partnerke.		Ne bere literature.
Vzgoja po občutku	Svoje izkušnje		Vzgoja po občutku	Izkušnje iz življenja. Vzgoja po občutku.	Nima načrta, dela po občutku. Včasih jo otrok posnema. Posnemanje še ni preveč opazno.	Vzgoja po občutku. Ne bere literature. Vedno se zna odzvati in ne potrebuje različnih virov. Otrok posnema oba.
Vzgoja z zgledom	Otroci vse posnemajo. Vzgojitelj mora biti pozitiven zgled otroku.	Otroci se zgledujejo po nas in nam želijo biti podobni. Da smo otrokom po najboljših močeh ves čas dober zgled. Kar otroci vidijo in slišijo, to bodo tudi vračali.	Otrok jo posnema v določenih stvareh, kar ji je o. k. Ponosna, če mu bodo določene njene vrednote kot vzor.	Otrok ga posnema in mu je to o. k.		Ne želi, da ga otrok posnema, želi, da je samostojna oseba. Če ga bo posnema, bo to zanj priznanje.

Obe mami poudarita, da poiščeta **nasvet drugih oseb** (1. koda II. reda). Če se v določeni situaciji počutita nemočni, poiščeta pomoč pri svojih starših oziroma osebah, ki so jima blizu in jima zaupata. Mama otroka, ki je vključen v vrtec, se predvsem poslužuje različnih člankov in raziskav (**strokovna literatura**; 2. koda II. reda) preko spleta o vzgoji in večkrat poudari, da se *izobražuje na področju komunikacije* in da ji to pomaga tudi pri vzgoji otroka. Mama, ki ima otroka doma, je izpostavila odprto skupino na spletnem družabnem omrežju (*sočutno starševstvo – Facebook*), kjer uporablja informacije o vzgoji otroka, ko se počuti nemočno.

Vsi starši so si enotni, da večinoma **vzgajajo po občutku** (3. koda II. reda) in da nekako nimajo potreb po strokovni literaturi, pa vendar se ob občutkih nemoči pri vzgoji otrok zatečejo nekako ravno k temu, kar sem navedla pri 2. kodi II. reda. Torej imajo neke potrebe po izobraževanju o vzgoji otrok, ampak si tega ne priznajo oziroma meni kot neznani osebi tako niso odgovorili, ker bi se mogoče s tem označili kot »slabi« starši, ki ne znajo opravljati svoje vloge pri vzgoji otrok. Predvsem očeta sta si enotna, da ne potrebujeta pomoči drugih pri vzgoji. Oče otroka, ki je v vrtcu, sicer poudari, da prebere kakšne članke ali raziskave na pobudo partnerke, pa vendar se bolj osredotoča na izkušnje iz življenja in notranje občutke. Oče otroka, ki je doma, pravi, da ne bere literature in da se zna odzvati v vsaki situaciji in odgovori zelo samozavestno:«... *Ne berem literature, zato uporabljam lastne občutke, predvsem pa se osredotočam na cilje, ki jih želim doseči in temu prilagodim pot do teh ciljev. Trenutno se še ni zgodilo, da ne bi znal odreagirati ...*».

Vzgoja z zgledom (4. koda II. reda) je vsem, vključno z vzgojiteljicama, zelo pomembna, vendar vsi opozarjajo, da moramo biti zelo pozorni in previdni z zgledom in biti takšni, kot smo v resnici, saj lahko le na ta način sprejemamo enkratnost drugih, kot pravi tudi Juul (2013). Ena od vzgojiteljic pravi:«... *Tako starši kot vzgojitelji smo za otroke tiste pomembne osebe, po katerih se gledujejo in nam želijo biti podobni. S svojimi dejanji pa se nam skušajo prikupiti in čutiti, da so ljubljene ...*». Pomembno je, da so starši in vzgojitelji otrokom pozitiven zgled in večinoma je intervjuvancem posnemanje »o. k.«, ne želijo pa jim z zgledom porušiti njihova mnenja, poudarjajo predvsem starši otroka, ki je v vrtcu. Oče otroka, ki ni v vrtcu, pa odgovori tako:«... *povsem je običajno, da otrok posnema svoja starša, zato je potrebno predvsem v dejanjih biti zgled in otrok bo lažje odreagirati v podobnih situacijah. Ali želim, da me posnema. Ne ... želim, da se sam odloči, ko bo preučil posledice določenih situacij v življenju ...*» in naprej pri istem odgovoru:«... *Če pa me bo posnema, bo to zame priznanje ...*». Njegova izjava je nekoliko kontradiktorna.

5.5. VZGOJA V PRETEKLOSTI IN DANES

Zanimalo me je, kakšna stališča imajo starši/vzgojiteljici o vzgoji v preteklosti in vzgoji otrok danes. Pri tem me je zanimalo, kako so jih vzgajali njihovi starši in kaj dejansko vpliva na razlike pri vzgoji v preteklosti in danes, kako se spreminjajo časi in kakšni so vplivi različnih

medijev danes. Pri kategoriji vzgoja v preteklosti in danes sem ključne besede v besedilu oblikovala v kode 1. reda, ki so bolj opisne in širše, in jih kasneje združila v štiri kode 2. reda: *vzgoja njihovih staršev, čas se spreminja, službe se spreminjajo, pomembnost medijev/razvoj informacijske tehnologije*, ki pa so že bolj specifične in opredeljujejo kategorijo. Vsako kodo 2. reda bom analizirala in interpretirala s pomočjo teorije, da bom čim bolj predstavila celotno kategorijo in kako vpliva na vzgojo otrok. Vsi intervjuvanci niso odgovarjali na ista vprašanja, zato ponekod ni kod 1. reda.

Kode 2. reda: Vzgoja njihovih staršev, čas se spreminja, službe se spreminjajo, pomembnost medijev/razvoj informacijske tehnologije

KODE 2. REDA	KODE 1. REDA					
	VZG 1	VZG 2	MAMA 1	OČE 1	MAMA 2	OČE 2
Vzgoja njihovih/njenih staršev	Pozitivne izkušnje z vrtcem kot otrok. Stroga vzgoja, brez dogovarjanja.	Stroga vzgoja, a pravična. Zgled vzgoje njenih staršev.	Zelo pozitivni spomini. Ljubeča vzgoja. Veliko svobode. Jasno postavljene meje. Občutek, da jo imajo starši radi.	Pozitivni spomini na otroštvo. Starši imeli veliko razumevanja.	Stroga vzgoja njenih staršev. Pozitivne izkušnje.	Pozitivna vzgoja njegovih staršev.
Čas se spreminja	Včasih bolj stroga vzgoja. Otrok podrejeno bitje. Otroci so se odraslih bali, imeli so strahospoštovanje. Danes odrasli ne predstavljajo avtoritete. Institucionalna vzgoja boljša zdaj kot včasih.	Vzgoja včasih avtoritarna. Danes permisivna. Razvoj družbe.	Tempo življenja je hitrejši. Živimo v drugem času, spremembe so potrebne pri vzgoji. Manj zaupanja, več negotovosti. Več strahov,	Včasih so otroci bolj vedeli, kaj je prav in kaj ni. Pravila so bila bolj jasno postavljena. Bolj so se zavedali svojih dolžnosti. Imeli so več spoštovanja	Danes bolj teorija kot praksa.	Smernice so se spremenile.
Drugačne službe			Starši imajo manj časa za otroke, ker so več časa v službi. Več se posvečajo otroku, bolj intenzivno, zato včasih tudi bolj popustljivo.		Včasih delo zunaj, danes so vsi v službi.	
Pomembnost medijev/ razvoj informacijske tehnologije		Vzgaja jih tudi splet.			Otrok preživi preveč časa za računalnikom.	Razvoj tehnologije je nadomestil veliko iger

Čeprav se vsi intervjuvanci strinjajo, da je bila vzgoja včasih bolj stroga, so vsi **vzgojo svojih staršev** (1. koda II. reda) opisali kot pozitivno. Starši otroka, ki je v vrtcu, sta opisala vzgojo svojih staršev kot *pozitivno, ljubečo, z veliko razumevanja, jasno postavljene meje ...* in skozi celoten intervju je razbrati, da želita nekako v tej smeri nadaljevati tudi pri svojem otroku, torej z avtoritativno oziroma demokratično vzgojo. Starši drugega otroka pa označijo vzgojo njihovih staršev kot avtoritarno, tako kot vzgojiteljici in možno je zaznati skozi intervju, da določene osebe prenašajo te vzorce tudi zdaj na svoje otroke, pa čeprav elementov avtoritarne vzgoje ne poudarijo neposredno v odgovorih, ampak se naslanjajo na demokratično vzgojo.

Glede na to, da se **časi spreminjajo** (2. koda II. reda) in da prihaja do sprememb, kot pravi M. Ule (1993), in je *tempo življenja hitrejši*, kot pravi ena izmed mam, predvsem vzgojiteljici jasno opredelita, da je bila včasih vzgoja bolj stroga – avtoritarna (*»... otrok je bil podrejen bitje ... otroci so imeli do svojih staršev in vzgojiteljev strahospoštovanje ...«*), danes pa vzgojo vzgojiteljici opišeta bolj kot *permisivno*. Tako meni tudi eden od staršev, ki pravi: *«... pravila so bila včasih bolj jasno postavljena, otroci so se bolj zavedali svojih dolžnosti ...«*.

Nekateri starši skozi odgovore o vzgoji včasih in danes poudarijo tudi vpliv zaposlenosti oziroma **drugačnih služb** (3. koda II. reda) na vzgojo otrok. Predvsem mami poudarita *»... starši imajo manj časa za otroke, ker so več časa v službi ...«* in *»... danes so vsi v službi ...«*. Poudarila bi, da je morda občutiti predvsem občutek krivde pri mamah, da se otroku ne posvečajo dovolj, ker nimajo dovolj časa, da bi bile z otrokom. Poudarijo različne dejavnike, ki so v tem času normalni (služba), in želijo, tako kot pravi Čačinovič Vogrinčič, preživeti z otrokom več kot pet minut kakovostnega skupnega časa na dan.

Starši in vzgojitelji v intervjujih omenijo tudi **pomembnost medijev in razvoj informacijske tehnologije** (4. koda II. reda) pri vzgoji otrok. Eden od staršev omeni tudi, da mediji izpodrinjajo veliko razvojnih iger, kar vpliva na vzgojo: *«... z razvojem informacijske tehnologije se je vzgoja spremenila ... razvoj tehnologije je nadomestil veliko iger z žogo in ostalih otroških iger ...«*, pa tudi vzgojiteljica meni: *«... vzgaja jih splet ...«*. Čeprav pri odgovorih na temo medijev ni bilo veliko govora, se vseeno občuti, da morda nekateri intervjuvanci prelagajo odgovornost vzgoje otrok oziroma spodrsrljaje pri vzgoji otrok na medije oziroma informacijsko tehnologijo.

6. ODGOVORI NA RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

1. Kateri vzgojni stil prevladuje pri starših in kateri pri vzgojiteljih v vrtcu?

Pri vseh intervjuvancih sem zaznala največ elementov vzgoje, ki opredeljujejo **avtoritativno** vzgojo, vzgojo za odgovornost, kjer je značilno obojestransko spoštovanje; tako spoštovanje staršev/vzgojiteljev kot otrok, kot pravi Coloroso (1996, v Lepičnik Vodopivec, 2012). Starši in vzgojitelji skušajo otroke ne pretirano nadzirati, primerno njihovim letom in razvoju, zato upajo, da bodo s tem dosegli spoštovanje in zaupanje. Kadar nekoga spoštujemo, mu zaupamo in s tem povzročamo, da se počuti močnega, pridobi občutek varnosti in občutek ljubljenosti (Juul, 2008).

Pomembni elementi vzgoje, ki opredeljujejo avtoritativni stil in jih intervjuvanci uporabljajo, so poslušanje, podpora, skrbnost, spodbujanje, pohvala, za otrokovo nesprejemljivo vedenje pa uporabljajo tudi kazni, ki so po mnenju M. Peček Čuk in I. Lesar (2009) tudi zelo pomemben element avtoritativne vzgoje. Starši/vzgojitelji želijo otroka vzgojiti v zdravo, zrelo in samostojno osebnost. Otrok naj bi zelo jasno vedel, kje so meje, kaj se sme in česa ne, pozna strukturo v obliki pravil, vrednot, norm, kar mu daje občutek varnosti. Otroka starši vključujejo v načrtovanje omejitev oziroma posledic, če se dogovorov ne drži oziroma ga kaznujejo, saj je to nujno potrebno tudi pri demokratični vzgoji, kot pravita M. Peček Čuk in I. Lesar (2009), saj s tem tudi v večji meri otrok prevzame odgovornost za zanj neugodne posledice. Odgovoren odnos temelji na spoštovanju in zaupanju, saj otrok ve, da lahko svobodno sprašuje, se moti in v vsej polnosti izrazi to, kar je, kot pravi Gostečnik (2010). Starši in vzgojitelji se zavedajo njim pomembnih vrednot, kot sta svoboda, enakost in hkrati odgovornost in tako želijo vzgajati tudi svoje otroke, te vrednote pa so značilne za avtoritativno vzgojo, kot to opredelita A. Retuznik Bozovičar in M. Kranjc (2010).

Zavedam se, da je vzgoja otrok občutljiva tema in da se intervjuvanci niso čisto odprli, vendar verjamem, da se trudijo, da bi otrokom omogočili demokratično vzgojo in jih s tem vzgojili v samostojne in odgovorne posameznike. V intervjujih zato ni zaznati nekih večjih razlik med starši in vzgojitelji glede vzgoje otrok in vsi imajo nekako podobna stališča in zelo podobne stile pri vzgoji otrok.

2. Ali imajo vzgojiteljice v vrtcih različna stališča glede vzgoje otroka kot starši?

Pri stališčih glede vzgoje otrok so si vsi intervjuvanci enotni, zelo jim je pomembno postavljanje meja otroku. Vzgojiteljici sta si enotni, da pri postavljanju mej veliko pomeni doslednost. Kako pa te meje postaviti, pa so si odgovori intervjuvancev različni.

Starši govorijo o pogovoru kot ustrezni tehniki pri postavljanju meja otroku, kasneje pa, če pogovor ne zaleže, o kazni. V intervjuju jasno poudarijo, da najprej želijo omogočiti otroku odkrit pogovor. Skupaj razpravljajo o vsakdanjih težavah in o vsem, kar jih spremlja. Starši spremljajo svoje odraščajoče otroke tako, da iščejo vzroke za stvari, ki se dogajajo okrog njih, da jim razložijo, zakaj je v nekaterih situacijah bolje ravnati tako in ne drugače, pri tem pa ohranjajo topel in čustven odnos, ki je element avtoritativnega stila vzgoje, kot pravi Kroflič (1997). Pomagajo jim, da analizirajo, kaj so naredili in jih skušajo na ta način utrjevati v samostojnem odločanju, s tako vzgojo lahko otroci pridejo do samostojnih razlag svojih dejanj in so zmožni na novo razumeti samega sebe in okolje, v katerem živijo, kot pravi Juul (2013). Starši se zavedajo, da ima vzgoja svoj cilj in njihove želje glede tega, v kakšno osebo naj bi njihov otrok odrasel s pomočjo njihove vzgoje, so si precej podobne. Večinoma se nanašajo na vrednote in osebnostne lastnosti, ki jih cenijo tudi sami in jih zato želijo posredovati naprej svojim otrokom. Pri tem omenjajo odgovornost do drugih in samega sebe (da otrok izraža svoje mnenje, da razmišlja in sam išče odgovore), spoštovanje, nenasilje in delovne navade.

Presenetilo me je, da imajo starši zelo jasno predstavo o tem, kako kar najbolje vzgojiti otroka, vendar se mi zdi, da je to bolj posledica njihovih lastnih izkušenj, zato tudi vsi poudarjajo, da vzgajajo po občutku oziroma se zanašajo na svoje občutke, kako se v določeni situaciji odzvati, pa čeprav starši in vzgojitelji dostikrat uporabljajo tudi druge vire informacij o vzgoji (njihovi starši, osebe, ki so jim blizu, strokovna literatura itd.).

3. Iz katerih virov vzgojiteljice črpajo znanje o vzgoji otrok, vzgojnih stilih in o potrebah otroka in iz katerih starši?

Danes je težko ubežati vsem nasvetom in namigom, kaj vse lahko kot starši in vzgojitelji storimo pri vzgoji otrok in kaj je za otroka najbolje. Starši so obkroženi z zahtevami naše družbe po tem, da morajo otroka na najboljši možni način vzgajati. Zanimalo me je, koliko starši

dejansko uporabljajo različno literaturo oziroma vire o vzgoji, ali zaupajo svojemu znanju in sposobnostim.

V intervjujih se je pokazala razlika med mamami in očeti. Očetje namreč niso izrazili potrebe po tem, da bi brali literaturo o vzgoji, prav tako se o vzgoji ne posvetujejo s kakšnimi drugimi osebami, ki so jim blizu. Zanašajo se na svoje občutke in imajo celo zelo samozavesten pogled na vzgojo svojih otrok, da vse delajo prav in da ne potrebujejo nasvetov. Mame pa so bolj dovzetne za tovrstno pomoč pri vzgoji, kadar pridejo do točke, ko ne vedo, ali ravnajo prav ali ne. Ena od mam se poslužuje strokovne literature in se udeležuje delavnic strokovnjakov, druga pa se obrne po pomoč na Facebook-ovo skupino, kjer so sicer prisotni tudi strokovnjaki in podajajo svoja stališča, pa vendar gre bolj za stališča ostalih staršev oziroma stališča o vzgoji otrok preko lastnih izkušenj. Obe mami sta povedali, da se obrneta po nasvet tudi k svojim staršem oziroma svojim bližnjim osebam v življenju, ki jim zaupata.

Starši torej vzgojne dileme rešujejo sproti, ko se znajdejo z otrokom v neki situaciji. Mame se počutijo bolj negotove glede vzgoje in se zatečejo po različno »pomoč«, mnenje drugih, ki so jim blizu in zaupanja vredni, očetje pa so glede vzgoje precej samozavestni in se zanašajo na svoje občutke in ne dajejo občutka, da ne bi zaupali v lastne veščine vzgajanja.

Obe vzgojiteljici uporabljata nacionalni dokument – Kurikulum za vrtce kot vir informacij o vzgoji otrok. Vzgojno delo z otroki, s pomočjo kurikuluma, skrbno načrtujeta. Na začetku vsakega šolskega leta tako oblikujeta letne delovne načrte, ki so prilagojeni starosti otrok. Pri tem so dobrodošli tudi predlogi staršev, s katerimi veliko sodelujeta in upoštevata njihove potrebe. Vzgojiteljici na podlagi letnih načrtov in ob upoštevanju razvojne stopnje in značilnosti otrok v oddelku načrtujeta vsakodnevne vzgojne dejavnosti. Obe vzgojiteljici sta si tudi enotnega mnenja, da v primeru, ko ne veda, kako se odzvati v dani situaciji, se obrneta tudi na strokovno literaturo, strokovno delavko v vrtcu itd., vendar pa ena od njiju poudari, da ni pravil o vzgoji in da je pri vsakem otroku treba individualno ravnati, zanašata se tudi na lastne izkušnje (obe sta mami) in občutke.

Pomembno vlogo pri vzgoji ima tudi vzgoja z zgledom. Starši in vzgojitelji se zavedajo, da otroci posnemajo starše in vzgojitelje in se hkrati strinjajo, da morajo biti pozitivni zgled otroku. Večina staršev in vzgojiteljev bi bila ponosna na to, da bi bile otroku njihove vrednote neki vzor, pa čeprav si po drugi strani želijo vzgojiti samostojno razmišljujočega otroka.

4. Kako vidijo vzgojitelji/ce in kako starši vlogo vzgoje v današnjem času in kako v preteklosti?

Tako kot se spreminjajo časi, tako se spreminjajo naši pogledi na vzgojo. Kako so vzgajali včasih? Večinoma so intervjuvanci odgovorili, da je bila vzgoja trda, starši pa absolutna avtoriteta. V takšni vzgoji prevladuje enosmerna komunikacija. Potrebe, mnenja in želje otrok so zatirane, želeno ravnanje otroka pa se dosega s prisilnimi vzgojnimi ukrepi, pretepanjem, poniževanjem, zasmehovanjem, zastraševanjem, kar so značilnosti avtoritarne vzgoje, kot menita A. Retuznik Bozovičar in M. Kranjc (2010). Po opravljenih intervjujih, kjer starši in vzgojitelji menijo, da je bila vzgoja včasih preprostejša, da so bila jasna pravila in dolžnosti, da je bilo veliko več spoštovanja itd., pozitivno opredelijo vzgojo njihovih staršev, pa čeprav opišejo avtoritarni stil vzgoje, ki ga danes ne želijo uporabljati pri svojih otrocih. Zakaj ne, če so zadovoljni z vzgojo svojih staršev?

Juul (2009) govori o tem, kako danes bolj prevladuje tako imenovana permisivna vzgoja. Pri njej so zahteve do otroka zelo nizke, veliko je popuščanja in neodgovornosti. Komunikacija je zmedena, dvoumna, od otroka pa se pričakuje, da sam ugotovi, kaj je zanj najbolje. V današnjem času je v družini velikokrat središče dogajanja otrok. Vse se vrti okrog otroka in se mu ugoditi v večini njegovih želja in potreb. Posledično se otrok zato premalokrat sooči s težavo, izzivom in s svojo nalogo, redko doživlja stisko, otroka obvarujemo pred negativnimi izkušnjami, da ne bo doživljal neprijetnih občutkov (npr. žalost, jeza ...), kot navaja Juul (2009) in s tem se v večini strinjata predvsem vzgojiteljici. V vsakdanjiku pogosto preveč hitimo in v želji po najboljšem otroku strežemo in otrok je navajen, da namesto njega naredimo obveznosti in opravila (oblačenje, hranjenje, pospravljanje igračk ...). S tem pa ga prikrajšamo za njegove lastne izkušnje, kar pa se iz odgovora staršev ne razbere, saj pravijo, da otroke vzgajajo v samostojne, odgovorne itd. Vsi večinoma govorijo o tem, kako vključijo otroka v vsakdanje aktivnosti in ga s tem navajajo na odgovornost in samostojnost in s tem poudarjajo večino elementov iz avtoritativnega stila vzgoje otrok.

5. Ali imajo mame različna stališča o vzgoji kot očetje?

Preko opravljenih intervjujev sem dobila občutek, da staršem delitev vlog pri vzgoji otroka v družini ne predstavlja posebnih težav in da si vzgojo večinoma razdelijo popolnoma spontano. Pomagajo si pri vzgoji otrok in so si kar enotni v stališčih o vzgoji. Družine, kjer starša zmoreta

dovolj moči in sta povezana med sabo, upoštevata drug drugega pri vzgoji otroka, si v vlogi staršev ne nasprotujeta in omogočata odprto komunikacijo, omogočata ravno to, da lahko vsak v družini pove, kdo je in kaj želi. Otrok ima pravico do svojih čustev in lahko izreče svoje misli ter se jih skozi izkušnjo nauči tudi obvladati, da je čisto blizu drugemu in se lahko tudi umakne k sebi in te poti ponavlja. V takšnih družinah vladajo dobri medosebni odnosi in s tem se ustvarjajo dobri pogoji za vzgojo, kot pravi G. Čačinovič Vogrinčič (2008).

Glede na odgovore staršev se zdi, da sta očeta v isti meri vključena v vzgojo otroka kot mami in da si vzameta čas za pogovor, poslušanje, razlago ter dogovore o skupnem življenju, o tem, kako bodo živeli, kaj bo kdo počel ter bolj izpostavijo vzgojo skozi skupne aktivnosti z otroki. Mogoče je en oče celo bolj vključen v vzgojo kot mama, predvsem zaradi delovnega časa mame.

Vsem staršem je pomembna vzgoja z zgledom in medosebni odnosi. V ta odnos spada spodbujanje, usmerjanje, podpora, zaupanje, ljubezen (občutek ljubljenosti), dovolj svobode, hkrati pa postavljanje meja pri vzgoji.

6. Katere so najpogostejše težave staršev in vzgojiteljic pri vzgoji otrok?

Starši ne morejo imeti »preveč radi« ali, da bi otroku »preveč nudili«, težava ni v količini, temveč načinu, kako dajemo, nudimo otroku, kako mu izkazujemo ljubezen in kako s temi elementi posredujemo vzgojo otroku (Pšunder, 1998). Želela sem izvedeti, ali pri vzgoji otrok starši/vzgojiteljci naletijo na kakšne težave, kako se z njimi soočajo.

Starši in vzgojiteljici skozi pogovor težav pri vzgoji otrok niso neposredno izpostavili. Ali pa tega niso želeli izpostaviti? Večinoma so intervjuvanci zelo samozavestno oziroma socialno sprejemljivo odgovarjali na vprašanja o vzgoji svojih otrok. Skozi intervjuje pa sem vseeno zaznala nekatere »težave«, ki jih želim izpostaviti. Mama, ki hodi na delavnice komunikacije, je povedala, da se, ko se jezi na otroka, počuti slabo. Ob tem je odkrito govorila o svojih občutkih krivde pri vzgoji otroka. Na drugi strani pa druga mami, ki trdi, da še nikoli ni bila jezna na svojega otroka, pove, da ga kaznuje in s tem morda opozori na to, da prihaja do določenih konfliktov v odnosu z otrokom.

Težave je na nek način poudarila tudi vzgojiteljica, ki je opredelila današnje otroke kot razvajene. V vrtcu se srečuje z razvajenimi otroki, kar zanjo pomeni, da otroci nimajo dobro

postavljenih meja, dobijo vse, kar si zaželi – predvsem materialne dobrine, primanjkuje pa jim časa - zaradi prezaposlenosti - in pristnih odnosov s svojimi starši, kar jasno opredelijo tudi M. Ule idr.(2000) kot perečo težavo današnjega časa. Vzgojiteljica tega ni izpostavila kot svojo težavo pri vzgoji, temveč je težavo izpostavila pri starših.

7. Kaj starši/vzgojitelji menijo o svojih potrebah po izobraževanjih (pomembnost izobraževanja o vzgoji otrok)?

Glede na to, da je danes veliko različnih nasvetov, predavanj, literature na temo vzgoje otrok, sem bila presenečena nad odgovori staršev in vzgojiteljic, ki sem jih dobila na to vprašanje. Zanimalo me je, koliko se starši dejansko poslužujejo različne literature, informacijskih virov o vzgoji (npr. spletnih virov) in podobno in kakšne so njihove potrebe glede tega. Starši niso izrazili potrebe po izobraževanju o vzgoji otrok, predvsem očeta: to ju ne zanima, ker se zanašata predvsem na lastne izkušnje in občutke pri vzgoji. Mami se za nasvete o vzgoji otrok obrneta na svoje bližnje (lastne starše, prijatelje itd.), hkrati pa ena mama hodi na komunikacijske delavnice in od tam črpa informacije, ki ji pridejo prav pri vzgoji otroka, druga mama pa pove, da se je pridružila skupini na spletnem družabnem omrežju (Facebook – sočutno starševstvo) in tam prebere kakšne uporabne nasvete za vzgojo otrok.

Vzgojiteljici kot vir informacij o vzgoji večinoma omenjata Kurikulum za vrtce, ki je seveda dokument, na katerega se morata zanašati in nasvete strokovnih delavk, s katerimi sodelujeta v vrtcu. Menim, da se vsak starš in vzgojitelj večkrat vpraša, kaj naj naredi glede vzgoje pri otroku in bi mu kdaj prav prišlo kakšno dodatno izobraževanje glede vzgoje, razumem pa, da lasten občutek premaga literaturo in izobraževanje, saj starši in vzgojitelji najboljše spoznamo otroka, če mu prisluhnemo dovolj dobro.

IV. ZAKLJUČEK

Vloga staršev in vzgojiteljev je včasih lahko tudi težka. Vedno znova se starši in vzgojitelji učimo o vzgoji otrok.

Rezultati intervjujev kažejo, da ni bistvenih razlik pri stilih vzgoje in stališčih o vzgoji med starši in vzgojitelji. Podobna stališča imajo znotraj družine tudi mame in očetje. Pomembno se mi zdi, da sta v vzgojo vključena oba starša enakovredno oziroma da imata podobna stališča o vzgoji, saj imata na ta način dobre pogoje za doseganje skupnih ciljev pri vzgoji, tako kot pravi Jurič (2009).

V raziskavi me je tudi zanimalo, kakšen vzgojni stil prevladuje pri starših in pri vzgojiteljih in od kod črpajo informacije o vzgoji otrok. Nekoč je prevladoval avtoritarni stil vzgoje, starši so bili abosolutna avtoriteta, vzgoja je bila trda, kot navaja Juul (2009). Avtoritarni stil vzgoje nekoč, so potrdili intervjuvanci z opisom vzgoje njihovih staršev in vsi so se strinjali, da so njihovi starši z avtoritarnim stilom vzgoje opravili odlično nalogo. Ugotovila sem, da v primerjavi z vzgojnim stilom nekoč, danes tako pri starših kot pri vzgojiteljih prevladuje avtoritativni stil vzgoje, kar se zdi spodbudno, saj pri avtoritativnem stilu prevladujejo vrednote, kot so svoboda, enakost in odgovornost, kar naj bi bil cilj vsakega starša in vzgojitelja pri vzgoji otrok (Peček Čuk in Lesar, 2009). Poleg ljubezni in občutka varnosti, ki ju otrok nujno potrebuje za svoj nemoteni razvoj, je pomembno še, da znamo prepoznati otrokove potrebe in da otroku v danem trenutku znamo postaviti meje (Juul, 2008). Moje mnenje je, da smo starši v današnjem svetu v nezavidljivem položaju. Težko je izbrati pravi način, kako otroka voditi mimo vseh ovir, ki ga čakajo v življenju oziroma ga pripraviti na to, da se znajde sam pri tem. Velikokrat se zgodi, da zaradi pomanjkanja časa in preutrujenosti nismo dosledni in popuščamo otrokom, kar so intervjuvanci izpostavili tudi kot problem današnje vzgoje. Otroci odraščajo in se učijo tako, da preizkušajo svoje meje, kar se potrди tudi v moji raziskavi. Ravno postavljanje meja pa je eden najpomembnejših elementov vzgoje v odnosu med starši/vzgojitelji in otroki, kot pravi G. Čačinovič Vogrinčič (1998) in s tem se strinjajo tudi vsi intervjuvanci. Pomembno jim je, da otroku postavijo meje, hkrati pa ohranijo dobre odnose. Za dobre medosebne odnose je potrebna tudi uspešna medosebna komunikacija (Pšunder, 1998) in ravno pogovor je ključni element vzgoje otrok, kar se potrди tudi z raziskavo. Ugotovila sem, da starši in vzgojitelji znajo poslušati, spodbujati, pohvaliti otroka in s tem gradijo na medsebojnem zaupanju, ki je potrebno

za uspešno medosebno komunikacijo (Pšunder, 1998). Bluestein (1998) pravi, da se staršem otroci včasih zasmilijo, se ustrašijo da so prestrogi, prezahtevni, itd. zato vlada negotovost staršev pri postavljanju meja, hkrati pa prevladajo občutki krivde pri starših, kot se pokaže pri intervjuvanih mamah, ki se srečujeta z občutki krivde, ko otroka kaznujeta. Skozi raziskavo se je izkazalo, da večina staršev/vzgojiteljev misli, da zna otroke uspešno vzgajati. Intervjuvanci so večinoma odgovarjali zelo samozavestno o vzgoji otrok, pri tem pa na trenutke mogoče podajali bolj socialno zaželene odgovore. Iz tega sklepam, da gre pri vprašanju o vzgoji otrok še vedno za občutljivo temo, kjer se vsak želi prikazati v lepši luči, kot da vzgaja brez napak in da ne potrebuje nasvetov in pomoči. Ravno pri tem bi poudarila, da očeta nista izrazila potrebe po nasvetih drugih ali strokovni literaturi in se pri vzgoji otroka zanašata predvsem na svoje občutke. Na občutke se zanašata tudi mami in vzgojiteljici, včasih pa se obrnejo po nasvet k bližnjim osebam ali na strokovno pomoč (komunikacijske delavnice, strokovni članki, v vrtcih strokovne delavke), kar kaže na njihovo negotovost pri vzgoji otrok, kar poudarja tudi M. Ule (1993) in pravi, da je te negotovosti predvsem pri starših vedno več in da to ne pomeni neljubezen do lastnih otrok, temveč je negotovost posledica anarhije v družbi, časovnega primanjkljaja in ostalih pritiskov z različnih strani (družba, delodajalci, itd.). Vem, da rezultatov, ki sem jih dobila, ne morem posplošiti na celotno populacijo staršev in vzgojiteljev pri nas, saj bi za kaj takega morala zajeti večji vzorec intervjuvancev. Kljub temu pa sem vesela, da sem dobila občutek, da starši in vzgojitelji vzgajajo s srcem in za otroka, kar je najbolj pomembno.

Vloga socialnega pedagoga je v vrtcu zelo pomembna na ravni sodelovanja staršev in vzgojiteljev. Poleg tega bi lahko bila naloga socialnega pedagoga tudi de-tabuizacija ozaveščenosti besede kaznovanje, kajti ugotovila sem, da gre za besedo, ki so se je intervjuvanci izogibali, verjetno zaradi občutka krivde - tako starši kot vzgojitelji. Če bi se znali vsi odkrito pogovoriti o stvareh, ki se tičejo vzgoje otrok, bi s skupnimi močmi prišli do tega, da bi bila vzgoja bolj usmerjena v dobro otroka. Tukaj pa je lahko delo socialnega pedagoga: povezovanje družine in vrtca, saj oba močno vplivata na celoten razvoj in vzgojo otroka.

Rada bi poudarila, da smo le ljudje, ki želimo in vzgajamo za dobro otroka, vendar pa pri tem delamo tudi napake, na katere nismo vedno ponosni, vendar se lahko iz tega tudi kaj naučimo, le spregovoriti moramo o tem in napake ozavestiti.

V. LITERATURA

- Adler, A. (1999). *Smisel življenja*. Ljubljana: Fors, Založba Sophia.
- Bajzek, J., Bitenc, M. (2003). *Pozno otroštvo, socializacije in prihodnje vloge*. V D. Ošljaj (Ur.). *Zrcalo odraščanja* (str. 43–51). Radovljica: Didakta.
- Bajzek, J. (2008). *Svet prijateljstva in vezi prostega časa*. V *Odiseja mladih* (str. 278–321). Radovljica: Didakta.
- Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *Journal of Early Adolescence*, 11 (1), (str. 56–95).
- Bezenšek, J. (2003). Nekateri družbeni vidiki predšolskega otroka. V J. Bezenšek (Ur.), *Predšolski otrok danes* (str. 7–9). Slovenske Konjice: Vrtec.
- Bluestein, J. (1998). *Kako otroku postaviti meje in poskrbeti tudi zase*. Ljubljana: Inštitut za razvijanje osebne kakovosti.
- Brajša, P. (1993). *Pedagoška komunikologija*. Ljubljana: Glotta Nova.
- Bratanić, M. (1991). *Mikropedagogija*. Zagreb: Školska knjiga.
- Durkheim, E. (2014). *Moralna vzgoja: kurz iz sociologije na Sorboni v letu 1902/03 / Émile Durkheim*. Ljubljana: Krtina.
- Čacinovič-Vogrinič, G. (1998). *Psihologija družine. prispevek k razvidnosti družinske skupine*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Gašperlin, I. (2016). *Čutim, torej sem!* Kranj: Mit informacijske rešitve.
- Gostečnik, C. (2010). *Sistemske teorije in praksa*. Ljubljana: Brat Frančišek in Frančiškanski družinski center.
- Hauck, P. (1988). *Uspešna vzgoja otrok*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Intihar, D., Kepec, M. (2002). *Partnerstvo med šolo in domom: Priročnik za učitelje, svetovalne delavce in ravnatelje*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Juul, J. (2008). *Kompetentni otrok: družina na poti k novim temeljnim vrednotam*. Radovljica: Didakta.
- Juul, J. (2009). *Družinske vrednote: življenje s partnerjem in otroki*. Radovljica: Didakta.
- Juul, J. (2013). *Reci ne brez slabe vesti*. Radovljica: Didakta.
- Jurič, S. (2009). Povezanost partnerske navezanosti staršev z njihovimi vzgojnimi stili. *Psihološka obzorja: Horizons of Psychology*, 18(1), (str. 63–87).
- Kren Obran, T. (1995). *Vrednote mladih med ideali kulture in resnico*. Radovljica: Didakta.
- Kroflič, R. (1997). *Med poslušnostjo in odgovornostjo*. Ljubljana: Vija.
- Kurikulum za vrtce. (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Lamovec, T. (1993). *Spretnosti v medosebnih odnosih*. Ljubljana: Produktivnost – Management Consulting, Center za psihodiagnostična sredstva.

- Lasch, C. (1992). Socializacija reprodukcije in zlom avtoritete. V D. E., Bahovec (Ur.), *Vzgoja med gospostvom in analizo* (str.182–209). Ljubljana: Krt.
- Lepičnik Vodopivec, J. (1996). *Med starši in vzgojitelji ni mogoče ne komunicirati*. Ljubljana: Dermi tisk.
- Lepičnik Vodopivec, J. (2012). *Teorija in praksa sodelovanja s starši*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Marjanovič Umek, L., Fekonja, U., Kavčič, T., Poljanšek, A. (2002). *Kakovost v vrtcih*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Meeker, M. (2009). *Močni očetje, močne hčere! 10 skrivnosti, ki jih mora poznati vsak oče*. Maribor: Slomškova založba.
- Mesec, B. (1998). *Uvod v Kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Meves, C. (2011). *Pogum za vzgojo. Kako lahko poskrbimo za duševno zdravje naših otrok*. Mohorjeva založba.
- Milivojević, Z., Bilban, K., Kokelj, V., Kramberger, M., Steiner, T., Kožuh, B. (2008). *Mala Knjiga za velike starše*. Novi Sad: Psihopolis institut.
- Musek, J. (1995). *Ljubezen, družina, vrednote*. Ljubljana: Educy.
- Mussen, P. H. (1983). *Handbook of Child Psychology*. Volume 4. Socialization, Personality and Social Development. New York; Chichester: Wiley.
- Peček Čuk, M., Lesar, I. (2009). *Moč vzgoje: sodobna vprašanja teorije vzgoje*. Ljubljana: Tehnološka založba Slovenije.
- Pediček, F. (1971). *Vozli družinske vzgoje*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Pivac, J. (1995). *Šola v svetu sprememb*. Nova Gorica: Educa.
- Pšunder, M. (1994). *Knjižica za učitelje in starše*. Maribor: Obzorja.
- Pšunder, M. (1998). *Kaj bi učitelji in starši še lahko vedeli*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Ramovš, J. (1990). *Doživljanje, temeljno človekovo duhovno dogajanje*. Ljubljana: Založništvo slovenske knjige.
- Rener, T., Sedmak, M., Švab, A., Urek, M. (2006). *Družine in družinsko življenje v Sloveniji*. Koper: Založba Annales.
- Retuznik Bozovičar, A., Kranjc, M. (2010). *V krogu življenja: Pedagogika in pedagoški pristop v predšolskem obdobju*. Velenje: Modart.
- Rutar Leban, T., Vršnik Perše, T., Kozina, A., Pavlović, Z. (2009). Elementi vzgojnega sloga staršev in dosežki mladostnikov. *Šolsko polje* (3–4), 87–103.
- Senica, M. (1998). *Za otroka pomembni drugi*. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Shapiro, L. (2003). *Ščepc preventive. Kako preprečimo težave, preden se sploh pojavijo*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Tomori, M. (1994). *Knjiga o družini*. Ljubljana: EWO.

- Trstenjak, A. (1994). *O družini*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za psihologijo, logoterapijo in antropohigieno.
- Ule, M. (1993). *Psihologija vsakdanjega življenja*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Ule, M., Rener, T., Mencin Čeplak, M., Tindar, B. (2000). *Socialna ranljivost mladih*. Aristej.
- Ule, M., Kuhar, M. (2003). *Mladi, družina, starševstvo*. Spremembe življenjskih potekov v pozni moderni. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Vogrinc, J. (2008). *Kvalitativno raziskovanje na pedagoškem področju*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Zalokar Divjak, Z. (1996). *Vzgoja JE ... NI znanost*. Ljubljana: Educy.
- Zalokar Divjak, Z. (2000). *Iskrice o vzgoji*. Ljubljana: Educy.
- Zalokar Divjak, Z., Rojnik, I. (2010). *Pedagoški in didaktični vidiki vzgoje*. Ljubljana: Teološka fakulteta.
- Žerovnik, A. (1994). *Izbrana poglavja o vzgoji*. Ljubljana: Družina.
- Žerovnik, A. (1996). *Vzgoja, vrednote, cilji*. Zbornik simpozija v Cankarjevem domu. Ljubljana: Družina.
- Žgavc, D. (2000). *Sodobna vzgoja I*. Ljubljana: Vrem.
- Židan, A. (2004). *Za kakovostnejša družboslovna znanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede v Ljubljani.
- Žorž, B. (2006). *Razvajenost, rak sodobne vzgoje*. Celje: Mohorjeva družba.
- Žorž, B. (2010). *Vzgoja za svobodo- vzgoja za odrekanje*. Koper: Ognjišče.

VI. PRILOGE

PRILOGA 1

OKVIRNA VPRAŠANJA ZA INTERVJU

Pozdrav, predstavitev (kdo sem, kaj raziskujem v svojem diplomskem delu in zakaj sem se obrnila na dotično osebo) ...

1. Kateri vzgojni stil prevladuje pri starših in kateri pri vzgojiteljih v vrtcu? (VZGOJNI STILI)

- Zanima me vaše delo z otroki, katere smernice uporabljate pri vzgoji, na kaj se naslanjate?
- Ko ste jezni na svojega otroka, kako se odzivate? Kakšni so vaši občutki pri tem?
- Ali imate občutek, da je/so otrok/ci razvajan/i?
- Ko otrok nariše risbico, ki se vam za njegovo sposobnost ne zdi najboljša (narisal je že bolje), kako se odzivate?
- Se vam zdi, da pretirano nadzirate otroka?
- Na kakšen način se pogovarjate z otrokom? In koliko časa na dan mu posvetite?

2. Ali imajo vzgojiteljice v vrtcih različna stališča o vzgoji otroka kot starši? (STALIŠČA O VZGOJI)

- Kako bi opisali svojo družino oziroma skupino?
- Kako poteka vaš vsakdanji dan z otrokom/ki? Kaj počnete, ko pridete iz vrtca? Se veliko pogovarjate?
- Kako bi opisali vaš odnos z otrokom/ki?
- Se vam zdijo jasne meje v vzgoji pomembne? Kaj otrok sme in česa ne? Kako to dosežete?

3. Iz katerih virov vzgojiteljice črpajo znanje o vzgoji otrok, vzgojnih stilih in o potrebah otroka in na podlagi katerih starši? (VIRI INFORMACIJ)

- Ali imate kakšen načrt, kako vzgajati otroka?
- Ali berete literaturo o vzgoji otrok? (strokovno literaturo, nasvet drugih oseb itd.)
- Ali se kdaj znajdete v situaciji, ko ne znate, kako se odzvati? Kaj potem?
- Zanima me vaše delo z otroki, katere smernice uporabljate pri vzgoji, na kaj se naslanjate?

4. Kako vidijo vzgojitelji/ce in kako starši vlogo vzgoje v današnjem času in kako v preteklosti? (VZGOJA V PRETEKLOSTI IN DANES)

- Kakšne vzgoje ste bili vi deležni kot otrok ... kako gledate na to? Kaj vam je ostalo v spominu?
- Kako se zdaj vi odzivate do svojih otrok?
- Kako gledate na vzgojo danes in v preteklosti? (prednosti in slabosti ene in druge)
- Kaj se je spremenilo? Na boljše ali slabše?

5. Koliko pripomore k vzgoji dober zgled ... v družini ali v vrtcu? (ZGLED PRI VZGOJI)

- -Ali opazate, da vas otrok/ci veliko posnemajo?
- Ali si želite, da vas posnemajo?
- Se vam zdijo jasne meje v vzgoji pomembne? Kaj otrok sme in česa ne? Kako to dosežete?

6. Katere so najpogostejše težave staršev in vzgojiteljic pri njihovi vzgoji otrok? (TEŽAVE PRI VZGOJI OTROK)

- Katere »napake« bi izpostavili, če jih sploh bi, pri vzgoji vašega otroka?
- Katera moteča vedenja bi izpostavili pri vašem otroku? Kje vidite vzrok?

PRILOGA 2

DEL ZAPISA KODIRANEGA INTERVJUJA

DELNI ZAPISKI INTERVJUJA	KODE 1. REDA	KODE 2. REDA	KATEGORIJA
<p>A: Kako bi na kratko opisali svojo družino?</p> <p>B: Smo aktivna, ljubeča, včasih malo glasna družina ... (smeh), imamo kot vsi boljša in slabša obdobja, ne bom lagala, skozi katera pa gremo kot družina in to se mi zdi najpomembnejše.</p>	<p>Aktivna, ljubeča družina, malo glasna.</p> <p>Skupaj kot družina se ji zdi zelo pomembno.</p>	<p>Opis družine</p> <p>Odnosi v družini</p>	<p>DRUŽINA</p> <p>DRUŽINA</p>
<p>A: Kako poteka vaš vsakdanji dan z otrokom? Kaj ponavadi počnete?</p> <p>B: Zjutraj vstanemo, otrok ponavadi zjutraj pozajtrkuje še doma in pogleda kratko risanko ... potem se obleče ... s pomočjo zjutraj in gre v vrtec. Ni ravno jutranji tip ... zato zjutraj ni zelo komunikativen in tudi crklja se ne več tok ... Po vrtcu je na poti domov bolj zgovoren ... po navadi se izogibamo vprašanju: kako je bilo v vrtcu ... ampak skušamo komunikacijo spodbuditi na kakšen drug način ... npr. danes si pa videti</p>	<p>Oče ga pelje v vrtec, pride iskat.</p> <p>Otrok ni ravno jutranji tip, ni zgovoren.</p> <p>Otrok ni ravno jutranji tip, ni zgovoren.</p> <p>Spodbujanje pri komunikaciji na kakšen drug način.</p>	<p>Vloga očeta v družini</p> <p>Osebnost otroka, komunikacija otroka</p> <p>Komunikacija v družini</p> <p>Komunikacija v družini</p>	<p>DRUŽINA</p> <p>DRUŽINA, KOMUNIKACIJA</p> <p>KOMUNIKACIJA</p> <p>KOMUNIKACIJA</p>

<p>vesel ... in potem sam nadaljuje. Po vrtcu je po navadi kratek počitek, potem pa v primeru lepega vremena gremo ven, sicer pa smo doma in se igramo ... največ gibalne igre, ker je zelo motoričen in je težko pri miru, rad tudi ustvarja izdeluje stvari, riše ...</p> <p>A: Ali bi lahko rekli, da se veliko pogovarjate?</p> <p>B: Pogovarjamo se res veliko in ves čas, ker otrok tudi veliko sprašuje, veliko stvari ga zanima v podrobnosti, vključuje se v pogovore med nama itd.</p> <p>A: Kako bi opisali vaš odnos z otrokom?</p> <p>B: Mislim, da imava odprt in ljubeč odnos. Sama zelo verjamem v pohvalo ... seveda pa mora biti utemeljena in konkretna, da se ne razvrednoti ... Opažam pa tudi to, da se na otroka jezim pogosteje takrat, ko sem sama napeta, tako da se v prvi vrsti poskušam sama umiriti ... to je prioriteta, na kateri delam že dolgo ...</p>	<p>Aktivna družina, športne aktivnosti. Motorične aktivnosti.</p> <p>Veliko pogovora, otrok radoveden, veliko sprašuje, zanima ga veliko.</p> <p>Odprt ljubeč odnos z otrokom.</p> <p>Mama verjame v pohvalo.</p> <p>Jezi se nanj, ko je sama napeta.</p>	<p>Odnosi v družini</p> <p>Odnosi v družini</p> <p>Komunikacija otroka</p> <p>Vloga mame v družini</p> <p>Element vzgoje</p> <p>Vloga mame v družini</p>	<p>DRUŽINA</p> <p>DRUŽINA</p> <p>KOMUNIKACIJA</p> <p>DRUŽINA</p> <p>ELEMENTI VZGOJE</p> <p>DRUŽINA</p>
--	--	--	--

<p>A: Kaj otrok sme in česa ne? Kako to dosežete?</p> <p>B: jah ... (smeh) ... Mislím, da so jasne meje tiste, ki so zelo pomembne, ker dajejo otroku varnost. Predvsem so pomembne meje, ki so povezane z glavnimi vrednotami, kot so spoštovanje drugih in različnih, nenasilje, delovne navade ... Včasih je težko doseči, da otrok spoštuje meje ... vsaj meni ... najlažje pa gre, če otrok razume, zakaj je določena meja, če vidi, da jo tudi starši spoštujejo ... mislim na zgled in če ga pohvalimo, ko se drži določenih pravil.</p>	<p>Meje so zelo pomembne.</p> <p>Pomembno ji je spoštovanje drugih in različnih, nenasilje, delovne navade.</p>	<p>Stališče o vzgoji</p> <p>Stališče o vzgoji</p>	<p>ELEMENTI VZGOJE</p> <p>ELEMENTI VZGOJE</p>
<p>A: Ali imate kakšen načrt, kako vzgajati otroka? Berete literaturo o vzgoji otrok?</p> <p>B: Nimam določenega načrta, vem pa, kakšne vrednote želim, da živi moj otrok. Občasno preberem kakšne članke o vzgoji otroka ... Kadar se znajdem v situaciji, ko ne znam odreagirati, se posvetujem predvsem z drugimi starši, ki jim zaupam ali tudi s svojimi starši in po navadi kar s sestro, ki ima tudi svoje otroke.</p>	<p>Prebere članke o vzgoji, ko se ne zna pravilno odzvati.</p> <p>Posvetuje se z drugimi starši in svojimi starši oziroma svojo družino.</p>	<p>Strokovna literatura</p> <p>Nasvet drugih</p>	<p>VIRI INFORMACIJ O VZGOJI</p> <p>VIRI INFORMACIJ O VZGOJI</p>

<p>A: Katere smernice uporabljate pri vzgoji, na kaj se naslanjate?</p> <p>B: Delam predvsem po občutku in po svojih izkušnjah in po znanju, ki sem ga pridobila ... (smeh) ... še vedno pridobivam na področju komunikacije.</p>	<p>Vzgoja po občutku, izkušnjah, znanju na področju komunikacije.</p>	<p>Vzgoja po občutku</p> <p>Strokovna literatura</p>	<p>VIRI INFORMACIJ O VZGOJI</p> <p>VIRI INFORMACIJ O VZGOJI</p>
<p>A: Na kakšen način se pogovarjate z otrokom?</p> <p>B: Z otrokom se pogovarjam kot enakovrednim članom naše družine ... vedno smo se z otrokom pogovarjali normalno, brez otroških popačenk ... glede na svojo starost ima svoje dolžnosti in pravice in ga spodbujamo, da tudi izraža svoje mnenje glede skupnih stvari. V pogovorih npr. ko sam postavlja vprašanja, ga spodbujam, da razmišlja in sam išče rešitve.</p>	<p>Otrok, enakovreden član družine.</p> <p>Pogovor brez popačenk.</p> <p>Spodbujajo otrokove dolžnosti in pravice.</p> <p>Spodbuda, da izraža svoje mnenje, da razmišlja, da sam išče rešitve.</p>	<p>Odnosi v družini</p> <p>Komunikacija v družini</p> <p>Elementi vzgoje</p> <p>Elementi vzgoje</p>	<p>DRUŽINA</p> <p>KOMUNIKACIJA</p> <p>ELEMENTI VZGOJE</p> <p>ELEMENTI VZGOJE</p>
<p>A: Ko ste jezni na svojega otroka, kako se odzivate? Kakšni so vaši občutki pri tem?</p> <p>B: Poskušam odreagirati mirno ... seveda ne uspe vedno (smeh) ... razložim mu, da je naredil napako in mu pri tem</p>	<p>Odziva se mirno.</p> <p>Da občutek, da ga ima rada.</p>	<p>Element vzgoje</p> <p>Odnosi v družini, element vzgoje</p>	<p>ELEMENTI VZGOJE</p> <p>DRUŽINA/</p>

<p>skušam dati občutek, da ga imam vedno rada, vendar mu povem, da se ne strinjam z njegovim vedenjem, ki ima seveda posledice, tudi kazen včasih, ne vedno. Poskušam mu vedno pojasniti, zakaj določena stvar ni bila v redu. Včasih deluje, včasih pa ne in se razvije kričanje – v takih trenutkih sem, priznam, razočarana nad sabo, da ne znam bolje odreagirati.</p>	<p>Včasih kazen.</p> <p>Pojasni, da nekaj ni v redu.</p> <p>Včasih tudi kričanje.</p> <p>Razočaranje nad sabo.</p>	<p>Element vzgoje</p> <p>Komunikacija v družini, element vzgoje</p> <p>Komunikacija v družini</p> <p>Element vzgoje</p>	<p>ELEMENTI VZGOJE</p> <p>ELEMENT VZGOJE</p> <p>KOMUNIKACIJA, ELEMENT VZGOJE</p> <p>KOMUNIKACIJA</p> <p>ELEMENT VZGOJE</p>
--	--	---	---